

เอกสารวิชาการ

เรื่องที่ 2

การประเมินโครงการประชารัฐ-สถานพลังงานพัฒนาอาชีพการเลี้ยงโคเนื้อ
ภายใต้โครงการธนาคารโค-กระบือ เพื่อเกษตรกรตามพระราชดำริ

โดย

พงศ์ภัท ฐิติศรีนพงษ์
มณีนรัตน์ งานพัฒนมังค

เลขทะเบียนวิชาการ
สถานที่ดำเนินการ
ระยะเวลาดำเนินการ
การเผยแพร่

63(2)-0509-137
กองแผนงาน กรมปศุสัตว์
มกราคม - สิงหาคม 2563
เว็บไซต์กองแผนงาน

การประเมินโครงการประชารัฐ-สานพลังน่านพัฒนาอาชีพการเลี้ยงโคเนื้อ ภายใต้โครงการ ธนาคารโค-กระบือ เพื่อเกษตรกรตามพระราชดำริ

พงศ์ภัศร จิตติศรีนพงษ์ *, มณีนรัตน์ งานพิพัฒน์มงคล*

บทคัดย่อ

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ประเมินการผลการดำเนินงานโครงการประชารัฐ-สานพลังน่านพัฒนาอาชีพการเลี้ยงโคเนื้อ ภายใต้โครงการธนาคารโค-กระบือ เพื่อเกษตรกรตามพระราชดำริ (2) ศึกษาปัญหา และอุปสรรคของโครงการประชารัฐ-สานพลังน่านพัฒนาอาชีพการเลี้ยงโคเนื้อ ภายใต้โครงการธนาคารโค-กระบือ เพื่อเกษตรกรตามพระราชดำริ โดยมีกลุ่มตัวอย่างเป็นเกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการจำนวน 85 ราย การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยใช้แบบสอบถามในการเก็บรวบรวมข้อมูลจำนวน 100 ชุด ได้แบบสอบถามกลับคืนมาคิดเป็น ร้อยละ 85 เป็นการประเมินผลระหว่างการดำเนินโครงการ (On-going Evaluation) โดยใช้รูปแบบในการประเมินผลโครงการแบบซิปป (CIPP MODEL) ของสตีฟเฟลปป์ และคณะ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติ เชิงพรรณนา สถิติอย่างง่าย เช่น ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย เพื่ออธิบายข้อมูล ประกอบตารางนำเสนอ และในส่วนของทัศนคติ ใช้มาตราวัดแบบลิเคิร์ท (Likert Scale) ผลการศึกษา พบว่า เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการประชารัฐ สานพลังน่าน พัฒนาอาชีพการเลี้ยงโคเนื้อ ภายใต้โครงการธนาคารโค-กระบือ เพื่อเกษตรกรตามพระราชดำริ ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 88.20 และส่วนใหญ่อายุอยู่ระหว่าง 50-59 ปี คิดเป็นร้อยละ 53.70 ซึ่งพื้นที่เกษตรกรปลูกก่อนเข้าร่วมโครงการ ได้แก่ ข้าว ข้าวโพด มันสำปะหลัง ปาล์ม และยางพารา

ผลการประเมินโครงการแบบซิปป (CIPP MODEL) มีดังนี้

1) **ด้านบริบทหรือสภาวะแวดล้อม (Context)** พบว่า เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการประชารัฐ-สานพลังน่านพัฒนาอาชีพการเลี้ยงโคเนื้อ ภายใต้โครงการธนาคารโค-กระบือ เพื่อเกษตรกรตามพระราชดำริ ซึ่งเกษตรกรส่วนใหญ่ไม่เคยเลี้ยงโคเนื้อมาก่อน

2) **ด้านปัจจัยนำเข้า (Input)** พบว่า เมื่อเข้าร่วมโครงการเกษตรกรจะได้รับการสนับสนุนโคเนื้อจากธนาคารโค-กระบือ เพื่อเกษตรกรตามพระราชดำริ (ธคก.) รายละเอียด 5 แม่ เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการมีความพึงพอใจต่อปัจจัยนำเข้าอยู่ในระดับมาก ทั้งในด้านปัจจัยการผลิต การส่งเสริมพัฒนาและถ่ายทอดองค์ความรู้ และการให้บริการของเจ้าหน้าที่โดยในด้านปัจจัยการผลิต เกษตรกรพึงพอใจต่อจำนวนโคเนื้อที่ได้รับมากที่สุด รองลงมา คือ ความเหมาะสมของพันธุ์พืชอาหารสัตว์กับพื้นที่ คุณภาพของพันธุ์พืชอาหารสัตว์ที่ได้รับ คุณลักษณะโคเนื้อที่ได้รับ และการให้ลูกของโคเนื้อที่ได้รับ ด้านการส่งเสริมพัฒนาและถ่ายทอดองค์ความรู้ เกษตรกรมีความเข้าใจเนื้อหามากที่สุด รองลงมา คือ เนื้อหาตรงกับความต้องการ ความเหมาะสมของสถานที่ และความเหมาะสมของระยะเวลา ส่วนในด้านการให้บริการของเจ้าหน้าที่ เกษตรกรมีความพึงพอใจต่อการติดตามให้คำแนะนำมากที่สุด รองลงมา คือ การให้บริการด้านดูแลสุขภาพสัตว์ การให้บริการผสมเทียม และการให้บริการสนับสนุนพ่อพันธุ์

บทที่ 1

บทนำ

1. ความสำคัญและที่มาของปัญหาที่ทำการศึกษา

สืบเนื่องจากพระราชดำริของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงแสดงความห่วงใยปัญหา ป่าถูกบุกรุกทำลาย ระหว่างการเสด็จทรงงานในพื้นที่จังหวัดน่าน และตามมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 7 กรกฎาคม 2558 รับทราบแนวทางการจัดการป่าต้นน้ำเสื่อมสภาพบนพื้นที่สูงชัน (เขาหัวโล้น) จังหวัดน่านได้กำหนดนโยบายหลัก 2 ปี 4 ขับเคลื่อนด้านการบูรณาการทำงาน 20 กระทรวงและทุกภาคส่วนในจังหวัด นายกรัฐมนตรีได้ขยายความ ให้เห็นเป็นที่ชัดเจนว่า เป็นการร่วมมือในการสร้างสรรค์ สร้างพลังในการทำความดีให้ประเทศชาติ ประเทศไทยกำลังเผชิญปัญหาความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและสังคม ปัญหาความยากจน ปัญหาการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม สำนักงานปศุสัตว์จังหวัดน่าน ร่วมกับส่วนราชการในพื้นที่ได้จัดทำโครงการประชารัฐประชารัฐ-สานพลังน่านพัฒนาอาชีพการเลี้ยงโคเนื้อ (ภายใต้โครงการธนาคารโค-กระบือ เพื่อเกษตรกรตามพระราชดำริ) เพื่อเป็นการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกิน และปัญหาสิ่งแวดล้อม ตลอดจน การรักษาระบบนิเวศอย่างยั่งยืน แลเป็นการส่งเสริมและพัฒนาอาชีพการเลี้ยงสัตว์ ร่วมกับการทำการเกษตรด้านอื่น ๆ โดยขอรับการสนับสนุนพันธุ์โคจาก โครงการธนาคารโค-กระบือฯ ให้เกษตรกรยืมเลี้ยงเพื่อการผลิตรายละ 5 ตัว และเกษตรกรต้องสร้างโรงเรือนและปลูกพืชอาหารสัตว์ ลดพื้นที่การปลูกข้าวโพดรายละไม่น้อยกว่า 5 ไร่ ซึ่งเป็นการพัฒนาอาชีพอย่างยั่งยืน กองแผนงาน กรมปศุสัตว์ รับมอบหมายจากกรมปศุสัตว์ให้ดำเนินการประเมินผล โครงการดังกล่าวให้ทราบถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จ และปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานเพื่อประโยชน์ ในการพิจารณาปรับปรุงโครงการให้เหมาะสมกับสถานการณ์ และให้การขับเคลื่อนโครงการสามารถเป็นไปตามวัตถุประสงค์ และได้ผลสัมฤทธิ์สูงสุดต่อไป กระทรวงเกษตรและสหกรณ์มีนโยบายแก้ไขปัญหาสินค้าเกษตรราคาตกต่ำ เนื่องจากปริมาณการผลิต (Supply) ไม่สอดคล้องกับความต้องการ (Demand) โดยเน้นให้ปรับเปลี่ยนพื้นที่ปลูกพืชไม่เหมาะสมตามแผนที่ Agri-Map เพื่อส่งเสริมอาชีพอื่น ๆ ที่ให้ผลตอบแทนดีกว่า ดังนั้นกรมปศุสัตว์ร่วมกับโครงการธนาคารโค-กระบือ เพื่อเกษตรกรตามพระราชดำริ จัดทำโครงการประชารัฐประชารัฐ-สานพลังน่านพัฒนาอาชีพการเลี้ยงโคเนื้อ (ภายใต้โครงการธนาคารโค-กระบือ เพื่อเกษตรกรตามพระราชดำริ)

จากเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยมีความสนใจในการประเมินผลสัมฤทธิ์ของการดำเนินงานโครงการประชารัฐประชารัฐ-สานพลังน่านพัฒนาอาชีพการเลี้ยงโคเนื้อ (ภายใต้โครงการธนาคารโค-กระบือ เพื่อเกษตรกรตามพระราชดำริ) เพื่อรับทราบความก้าวหน้าของโครงการ และปัญหา อุปสรรค รวมทั้งข้อเสนอแนะ แนวทางแก้ไข ประโยชน์ในการพิจารณาปรับปรุงโครงการให้เหมาะสมกับสถานการณ์ และสามารถขับเคลื่อนโครงการให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ และผลสัมฤทธิ์ของโครงการ

2. วัตถุประสงค์ของการศึกษา

2.1 เพื่อประเมินผลการดำเนินงานโครงการประชารัฐ-สานพลังน่านพัฒนาอาชีพการเลี้ยงโคเนื้อ ภายใต้โครงการธนาคารโค-กระบือ เพื่อเกษตรกรตามพระราชดำริ

2.2 เพื่อศึกษาปัญหา และอุปสรรคของโครงการประชารัฐ-สานพลังน่านพัฒนาอาชีพการเลี้ยงโคเนื้อ ภายใต้โครงการธนาคารโค-กระบือ เพื่อเกษตรกรตามพระราชดำริ

3. ขอบเขตของการศึกษา

3.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

ศึกษาโครงการประชารัฐ-สานพลังน่านพัฒนาอาชีพการเลี้ยงโคเนื้อ ภายใต้โครงการธนาคารโค-กระบือ เพื่อเกษตรกรตามพระราชดำริ ที่เสนออนุมัติให้ดำเนินการในปี 2559 - 2561

3.2 ขอบเขตด้านพื้นที่

ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการในพื้นที่ 8 อำเภอ ในจังหวัดน่าน ได้แก่ อำเภอเวียงสา อำเภอนาน้อย อำเภอบ้านหลวง อำเภอภูเพียง อำเภอปัว อำเภอแม่จริม และอำเภอสันติสุข

3.3 ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรจากเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการประชารัฐ-สานพลังน่านพัฒนาอาชีพการเลี้ยงโคเนื้อ ภายใต้โครงการธนาคารโค-กระบือ เพื่อเกษตรกรตามพระราชดำริ จำนวน 85 ราย

3.4 ขอบเขตด้านเวลา

ระยะเวลาดำเนินการ 6 เดือน

4. นิยามศัพท์

การประเมินผลโครงการ หมายถึง การรวบรวมข้อมูลสารสนเทศที่เกี่ยวกับโครงการที่ได้จัดทำขึ้น ด้วยกระบวนการที่น่าเชื่อถือ เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการตัดสินใจคุณค่า ข้อดี หรือข้อเสียของโครงการดังกล่าว ตลอดจนเป็นการค้นหาว่าผลสำเร็จ และผลกระทบของกิจกรรมจากการดำเนินโครงการที่กำหนดไว้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ ตัวชี้วัด และเป้าหมายในการดำเนินงานโครงการหรือไม่

โครงการประชารัฐ หมายถึง โครงการที่ประชาชนกับรัฐบาลร่วมมือกันสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชนท้องถิ่น โดยรัฐบาลจะเป็นผู้อำนวยความสะดวก เปิดช่องทางให้เอกชนและประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม

โครงการประชารัฐ-สานพลังน่านพัฒนาอาชีพการเลี้ยงโคเนื้อ ภายใต้โครงการธนาคารโค-กระบือ เพื่อเกษตรกรตามพระราชดำริ (ธคก.) เป็นหนึ่งในโครงการพระราชดำริของสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เป็นโครงการส่งเสริมและพัฒนาอาชีพการเลี้ยงสัตว์ร่วมกับการทำเกษตรด้านอื่น ๆ

5. ผลที่คาดว่าจะได้รับ

ผลผลิต (Output) :

- 1) รับทราบผลสัมฤทธิ์โครงการประชารัฐ-สานพลังน่านพัฒนาอาชีพการเลี้ยงโคเนื้อ ภายใต้โครงการธนาคารโค-กระบือ เพื่อเกษตรกรตามพระราชดำริ
- 2) รับทราบปัญหา และอุปสรรคของโครงการประชารัฐ-สานพลังน่านพัฒนาอาชีพการเลี้ยงโคเนื้อ ภายใต้โครงการธนาคารโค-กระบือ เพื่อเกษตรกรตามพระราชดำริ

ผลลัพธ์ (Outcome)

สามารถนำผลจากการศึกษามาใช้ประกอบเพื่อเป็นข้อเสนอแนะ ปรับปรุงแก้ไขโครงการโครงการประชารัฐ-สานพลังน่านพัฒนาอาชีพการเลี้ยงโคเนื้อ ภายใต้โครงการธนาคารโค-กระบือ เพื่อเกษตรกรตามพระราชดำริ เพื่อส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ผลกระทบ (Impact)

โครงการโครงการประชารัฐ-สานพลังน่านพัฒนาอาชีพการเลี้ยงโคเนื้อ ภายใต้โครงการธนาคารโค-กระบือ เพื่อเกษตรกรตามพระราชดำริ ได้รับการปรับปรุง แก้ไข และสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ของโครงการ

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาในเรื่อง โครงการประชารัฐ-สานพลังน่านพัฒนาอาชีพการเลี้ยงโคเนื้อ ภายใต้โครงการธนาคารโค-กระบือ เพื่อเกษตรกรตามพระราชดำริ ครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้ศึกษาเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

2.1 แนวคิดเกี่ยวกับการประเมินโครงการ

2.2 แนวคิดเกี่ยวกับความพึงพอใจ/ทัศนคติ

2.3 โครงการประชารัฐ-สานพลังน่านพัฒนาอาชีพการเลี้ยงโคเนื้อ ภายใต้โครงการธนาคารโค-กระบือ เพื่อเกษตรกรตามพระราชดำริ

2.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 แนวคิดเกี่ยวกับการประเมินโครงการ

สุพักตร์ พิบูลย์ และกานดา นาคะเวช (2545) ได้ให้ความหมายของโครงการว่า เป็นกลุ่มกิจกรรมที่เห็นว่าเป็นทางเลือกในการยกระดับคุณภาพที่ได้รับการคัดสรรแล้ว เหมาะสม และเกิดประโยชน์สูงสุด โดยณรงค์ นันทวรรณ (2547) ได้กล่าวถึงลักษณะโครงการที่ดีควรมีลักษณะ 9 ประการ ดังนี้

- 1) มีพื้นฐานมาจากข้อมูลที่เป็นจริงแล้วผ่านการตรวจสอบวิเคราะห์แล้ว
- 2) สอดคล้องความต้องการของประชาชนหรือผู้รับบริการ
- 3) สามารถแก้ปัญหาพัฒนาองค์การหรือหน่วยงานได้
- 4) มีรายละเอียดของวัตถุประสงค์และเป้าหมายชัดเจน และมีความเป็นไปได้สูง
- 5) สารของโครงการมีความเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กัน เช่น วัตถุประสงค์สอดคล้องกับปัญหา กิจกรรมหรือวิธีการดำเนินงานสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ เป็นต้น
- 6) มีรายละเอียดโครงการเพียงพอ เข้าใจง่าย และสามารถนำโครงการสู่การปฏิบัติได้สะดวก
- 7) มีระยะเวลาแน่นอนในการดำเนินงาน ทั้งเริ่มต้น และสิ้นสุด
- 8) ได้รับการสนับสนุนจากฝ่ายบริหาร
- 9) สามารถติดตามประเมินผลได้

ความหมายของการประเมินโครงการ

Dye (1967 อ้างถึงใน พรพิมล แร่งสาธิตการณ, 2533) ให้ความหมายว่า ประเมินโครงการ หมายถึง การเรียนรู้เกี่ยวกับผลที่เกิดขึ้น เนื่องจากนโยบายสาธารณะ

Jones (1970 อ้างถึงใน พรพิมล แร่งสาธิตการณ, 2533) กล่าวว่า การประเมินโครงการหมายถึง การกระทำที่มีระบบและต่อเนื่อง เพื่อให้ทราบถึงผลของนโยบาย โดยเปรียบเทียบกับเป้าหมายที่กำหนดไว้กับผลกระทบของการดำเนินการตามนโยบายที่มีต่อปัญหาของสังคม ซึ่งเป็นเป้าหมายที่นโยบายนั้นมุ่งแก้ไข

Dunn (1981 อ้างถึงใน พรพิมล แร่งสาธิตการณ, 2533) กล่าวว่า การประเมินโครงการหมายถึง ขั้นตอนหนึ่งของการวิเคราะห์นโยบาย โดยเป็นขั้นตอนที่มุ่งผลิตข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับผลของการดำเนินการตามนโยบายว่าสามารถตอบสนองความต้องการของสังคม สอดคล้องคุณค่าของสังคม และแก้ไขปัญหาที่เป็นเป้าหมายของนโยบายได้

Nachmias (1979 อ้างถึงใน กรวี ศรีกิจการ, 2545) กล่าวว่า การประเมินนโยบาย/โครงการ หมายถึง การศึกษาอย่างเป็นระบบ และการตรวจสอบในเชิงประจักษ์เกี่ยวกับผลการดำเนินนโยบายหรือโครงการของรัฐที่มีผลต่อกลุ่มเป้าหมายตามขอบเขตของเป้าหมายที่ตั้งใจให้ประสบความสำเร็จ

Anderson (1983 อ้างถึงใน กรวี ศรีกิจการ, 2545) กล่าวว่า การประเมินนโยบาย/โครงการ หมายถึง กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการประมาณการ การเปรียบเทียบผลของการนำนโยบายไปปฏิบัติกับสิ่งที่คาดว่าจะเกิดขึ้น กิจกรรมเหล่านี้เป็นกิจกรรมที่กระทำอย่างต่อเนื่องตลอดเวลา ทุกขั้นตอนนโยบาย ดังนั้น ในการประเมินนโยบายอย่างน้อยผู้ประเมินต้องมีความรู้ในประเด็นต่อไปนี้ คือ เป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ของนโยบายคืออะไร การดำเนินการให้บรรลุเป้าหมายกำหนดไว้อย่างไร และผลที่เกิดขึ้นจากการดำเนินการทั้งหมดเป็นอย่างไร

Aikin (1969 อ้างถึงใน งามฤทธิ์ พิณเสนา, 2555) กล่าวถึงการประเมินว่า เป็นกระบวนการบรรยาย เก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับเป้าหมาย การวางแผน การดำเนินการ และผลกระทบ เพื่อนำไปเป็นแนวทางในการตัดสินใจเพื่อสร้างความน่าเชื่อถือ และเพื่อส่งเสริมให้เกิดความเข้าใจในสถานการณ์ของโครงการ

Worthen and Sander (1987 อ้างถึงใน งามฤทธิ์ พิณเสนา, 2555) ให้ความหมายของการประเมินว่า เป็นการพิจารณาคุณค่าของสิ่ง ๆ หนึ่ง ประกอบด้วยการจัดหาสารสนเทศเพื่อตัดสินคุณค่าของแผนงาน ผลผลิต กระบวนการ หรือการบรรลุวัตถุประสงค์ หรือการพิจารณาศักยภาพของทางเลือกต่าง ๆ ที่ใช้ในการดำเนินงานเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์

Suchman (1971 อ้างถึงใน สุวิมล ติรกันนท์, 2545) ให้ความหมายของการประเมินผลโครงการว่า การใช้กระบวนการทางวิทยาศาสตร์ หรือการใช้เทคนิคการวิจัยทางสังคมศาสตร์ เพื่อหาข้อมูลที่เป็นจริงและเชื่อถือได้เกี่ยวกับโครงการ เพื่อการตัดสินใจว่าโครงการดังกล่าวดีหรือไม่ดีอย่างไร หรือเป็นการค้นหาว่าผลของกิจกรรมที่วางไว้ในโครงการประสบความสำเร็จตรงตามวัตถุประสงค์ หรือความมุ่งหมายของโครงการหรือไม่

ความสำคัญของการประเมินผล

ถวัลย์ มาศจรัส และเชาวฤทธิ์ จงเกษกรณ์ (2547) กล่าวว่า การประเมินมีความสำคัญ 7 ประการ ดังนี้

1. สร้างสรรค์แผน/โครงการที่มีคุณภาพ แผน/โครงการต่าง ๆ มีจำนวนมากหากนำมาปฏิบัติทุกแผนงาน/โครงการ คงจำกันไม่ไหว ไม่ทันเวลา จึงต้องมีการกลั่นกรองแผน/โครงการที่มีอยู่ ที่พอทำได้ การประเมินจะมีความสำคัญมากที่จะช่วยให้เกิดการวิเคราะห์ตัดสินใจในความเป็นไปได้ของแผน/โครงการ ทำให้ได้แผน/โครงการที่มีคุณภาพเมื่อดำเนินการแล้วเกิดประโยชน์คุ้มค่า

2. ป้องกัน แก้ไขปัญหาอุปสรรคได้ดี เมื่อเริ่มต้นแผน/โครงการ หากมีการประเมินสภาพปัญหาที่อาจเป็นข้อจำกัดของการทำงานจะทำให้คาดการณ์ได้ว่าปัญหาอุปสรรคใดอาจเกิดขึ้นได้ ทำให้สามารถหาแนวทางที่จะป้องกันไม่ให้เกิดปัญหานั้นเกิดขึ้น และในระหว่างที่ปฏิบัติงานตามแผน หากมีการประเมินอย่างต่อเนื่อง จะทำให้ทราบผลสำเร็จและความผิดพลาดที่อาจเกิดขึ้นได้ในทุกขั้นตอน ทำให้ทราบว่ามียะไร สิ่งใดเกิดขึ้น เกิดขึ้นเพราะเหตุใด ผู้รับผิดชอบสามารถนำสิ่งที่ได้เป็นผลสำเร็จเป็นสิ่งที่ดีไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในการทำงานต่อไป และสิ่งใดที่เป็นปัญหาหรือสิ่งใดไม่มี ผู้รับผิดชอบก็สามารถที่จะขจัดหรือหาแนวทางแก้ไข เพื่อให้แผน/โครงการดำเนินไปสู่เป้าหมายอย่างราบรื่นและเกิดผลดี

3. บริหารงานอย่างมีประสิทธิภาพ การประเมินทำให้ผู้บริหารทราบข้อมูลต่าง ๆ ของการทำงานกับข้อมูลที่เป็นผลสำเร็จและความล้มเหลว ข้อมูลที่เป็นส่วนเสริมงานและส่วนผลักดันให้งานตกต่ำ ทำให้ผู้บริหารสามารถพิจารณาใคร่ครวญตัดสินใจสั่งการในการดำเนินงานได้อย่าง ถูกต้องเป็นประโยชน์ต่อการบริหารงาน

4. ใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์อย่างประหยัด กระบวนการทำงานที่มีประสิทธิภาพ มุ่งหวังที่จะใช้ทรัพยากรให้คุ้มค่า มีผลงานที่ออกมาได้ผลมากกว่าทรัพยากรที่ลงทุนไป การประเมินช่วยให้ทราบว่าแผน/โครงการนั้น ใช้ทรัพยากรไปมากน้อยเท่าไร และผลงานที่ออกมามีปริมาณ คุณค่ามากน้อยเพียงไร คุ้มค่าต่อการลงทุนหรือไม่ และสมควรที่จะทำต่อไปหรือไม่

5. ทำให้ทราบผลการปฏิบัติงาน งานทุกชนิดเมื่อได้ไปแล้วผู้ปฏิบัติทุกคนย่อมต้องการที่จะทราบผลการทำงานนั้น ต้องการทราบความก้าวหน้าว่างานที่ได้ทำไปแล้วมีสิ่งใดที่เพิ่มขึ้นมา ตรงตามวัตถุประสงค์หรือไม่ และเมื่อสิ้นสุดการทำงานแล้วผลลัพธ์ที่ออกมาเป็นอย่างไร มีผลดี สัมฤทธิ์ผล มีปริมาณมากพอคุ้มกับสิ่งที่ป้อนเข้าไปหรือไม่ การประเมินจะช่วยให้ทราบถึงผลการปฏิบัติงานเพื่อนำไปแก้ไขปรับปรุงใหม่ให้ดีกว่าเดิม

6. ก่อให้เกิดการพัฒนา การพัฒนาถือได้ว่าเป็นการส่งเสริมความเจริญก้าวหน้าให้แก่องค์กร บุคคล และสังคม แผน/โครงการเพื่อการพัฒนาต่าง ๆ นั้น มุ่งที่จะให้เกิดการพัฒนาต่อองค์การ ต่อบุคคล และสังคมทั้งนั้น การประเมินแผน/โครงการจะช่วยให้เกิดการวิเคราะห์ พิจารณาแนวทางการพัฒนาที่ดี และเมื่อทำแผน/โครงการแล้วมีสิ่งใดที่ต้องได้รับการพัฒนาที่ดีที่สุด ซึ่งก็ต้องอาศัยการประเมินที่มีคุณภาพ

7. ผลการรายงานน่าเชื่อถือ การรายงานการประเมินแผน/โครงการ เป็นภาระหน้าที่อย่างหนึ่งของผู้รับผิดชอบงานที่ต้องทำเพื่อให้ผู้รับผิดชอบหน่วยเหนือทราบ เพื่อให้ได้รับการสนับสนุนต่อไป รายงานที่น่าเชื่อถือ มีเหตุผล จึงจะสามารถชี้แจง จูงใจให้แผน/โครงการกระทำต่อไป ได้รับการสนับสนุน การที่จะทำให้รายงานแผน/โครงการถูกต้องน่าเชื่อถือได้นั้น จำเป็นต้องอาศัยการประเมินเข้ามาช่วย เพื่อให้ได้ข้อมูลมาวิเคราะห์ตัดสินคุณค่าของงานที่กระทำลงไปว่าดีหรือไม่อย่างไร อันจะทำให้ผู้รับผิดชอบระดับสูงพิจารณาตัดสินใจสนับสนุนแผน/โครงการนั้นต่อไป

พิสนุ พองศรี (2553) กล่าวว่า การประเมินเป็นส่วนความสำคัญของโครงการต้องทำเป็นระบบ ซึ่งมีความสำคัญ และจะช่วยให้บรรลุจุดมุ่งหมายได้ ดังนี้

1. เป็นแนวทางหรือวิธีการที่จะนำไปสู่ปรากฏการณ์ที่ต้องการจะให้เกิดขึ้นในอนาคต อย่างมีระบบ โดยมีการกำหนดวัตถุประสงค์ เป้าหมาย และกิจกรรมต่าง ๆ ไว้

2. ทำให้การกำหนดลำดับขั้นของกิจกรรมต่าง ๆ ที่จะต้องทำให้ต่อเนื่องสอดคล้องกันอย่างมีประสิทธิภาพ ประหยัดทรัพยากรต่าง ๆ และมีประสิทธิผลได้

3. ทำให้เกิดการประสานระหว่างผู้ปฏิบัติงานหรือหน่วยงานปฏิบัติเกี่ยวข้อง ไม่ให้กิจกรรมบางอย่างขาดหายไปหรือซ้ำซ้อนกัน

4. ทำให้เกิดการประเมินผลอย่างมีขั้นตอน และมีคุณภาพที่ดี ทำให้ได้สารสนเทศจากการประเมินที่เป็นประโยชน์

ประเภทของการประเมินโครงการ

สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ (2544) กล่าวว่า การประเมินโครงการโดยทั่วไปมักจะใช้ผลการประเมินทั้งแบบ Formative Evaluation และแบบ Summative Evaluation ตลอดจนมีการประเมินการดำเนินโครงการระยะสั้น และระยะยาวตามแผนการประเมินที่ได้วางไว้ ซึ่งการประเมินทั้ง 2 ช่วงดังกล่าวอธิบายได้ ดังนี้

1. Formative Evaluation เป็นการประเมินผลเพื่อการปรับปรุงเป็นสำคัญ มักจะใช้ประเมินผลระหว่างวางแผน หรือระหว่างพัฒนาโครงการ ผลที่ได้จาก Formative Evaluation นั้นจะช่วยตั้งวัตถุประสงค์ของโครงการให้เป็นไปตามเป้าหมายที่แท้จริง นอกจากนั้น Formative Evaluation อาจใช้ในระหว่างดำเนินโครงการ จะช่วยตรวจสอบว่าโครงการได้ดำเนินไปตามแผนของโครงการอย่างไร โดยอาจเรียกชื่อเฉพาะได้ว่า Implementation Evaluation หรือ Formative Evaluation ส่วนการตรวจสอบความก้าวหน้าของโครงการว่าดำเนินได้ผลเพียงไรเรียกว่า Progress Evaluation

2. Summative Evaluation เป็นการประเมินผลรวม มักจะใช้ประเมินหลังสิ้นสุดโครงการ สำหรับโครงการที่มีการดำเนินระยะยาว อาจใช้ Summative Evaluation ในการสรุปความระยะยาวต่าง ๆ ข้อมูลที่ได้จากระยะต่าง ๆ จะช่วยการประเมินสรุปรวมนั้น ส่วนใหญ่จะรวบรวมจากผลของ Formative Evaluation เป็น Summative Evaluation ซึ่งผลสรุปที่ได้จะนำไปสู่การรายงานว่าโครงการบรรลุเป้าหมายหรือไม่อย่างไร ตลอดจนรายงานถึงสถานภาพของโครงการว่าประสบความสำเร็จหรือล้มเหลวเพียงไร มีปัญหาหรืออุปสรรคใดที่ต้องการแก้ไขปรับปรุง ข้อมูลเหล่านั้นจะช่วยให้ผู้บริหารโครงการสามารถนำไปสู่การตัดสินใจว่าโครงการนั้นจะดำเนินการต่อหรือยกเลิก

ในขณะที่ บันเทิง มาแสง (2530) กล่าวว่า ประเภทของการประเมินโครงการสามารถแบ่งตามช่วงเวลาของโครงการได้ 3 ประเภท ดังนี้

1. การประเมินผลก่อนการดำเนินโครงการ (Pre Evaluation) เป็นการประเมินผลก่อนที่จะดำเนินโครงการ วัตถุประสงค์ในการประเมินผลนี้ เพื่อศึกษาความเป็นไปได้ของโครงการ โดยการวิเคราะห์ว่าผลที่ได้ตามโครงการนั้นคุ้มค่ากับการลงทุนหรือไม่ เป็นการวิเคราะห์เสนอต่อผู้มีหน้าที่ในการอนุมัติโครงการ

2. การประเมินผลระหว่างการดำเนินโครงการ (Ongoing Or Concurrent Evaluation) เป็นการประเมินผลระหว่างการดำเนินงานโครงการ ซึ่งเป็นการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างผลผลิตที่ได้ (Output) กับผลกระทบในระยะสั้นของโครงการ (Effect) การประเมินผลในระยะนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อปรับปรุงการดำเนินงานให้ดีขึ้น ซึ่งจะเป็นการป้องกันไม่ให้เกิดโครงการล้มเหลว นอกจากนี้ บทเรียนที่ได้จากการประเมินผลยังสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการจัดทำโครงการอื่น ๆ ที่มีลักษณะคล้ายกันได้

3. การประเมินผลหลังจากที่โครงการสิ้นสุดแล้ว (Post Evaluation) การประเมินผลในลักษณะนี้เป็นการประเมินผลกระทบ (Impact) อันเกิดจากการดำเนินงานตามโครงการ โดยเปรียบเทียบผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจ และสังคม ระหว่างก่อนและหลังการดำเนินงาน เป็นการวิเคราะห์ว่าผลการดำเนินงานนั้นเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้หรือไม่ อย่างไร นอกจากนี้ บทเรียนซึ่งไม่ว่าจะเป็นความสำเร็จหรือความล้มเหลวของโครงการจะได้นำไปประกอบพิจารณาแนวทางในการวางแผนโครงการอื่น ๆ ต่อไป

นอกจากนี้ สุวิมล ติรภานันท์ (2545) ได้กล่าวว่า การประเมินเป็นสิ่งที่ควรทำควบคู่ไปกับการดำเนินโครงการ นับตั้งแต่การเลือกโครงการ การวางแผนโครงการ การดำเนินงานตามโครงการ จนถึงการประเมินผลสุดท้ายของโครงการ ประเภทของการประเมินโครงการจะแตกต่างกันไปตามช่วงเวลาของการประเมิน ดังต่อไปนี้

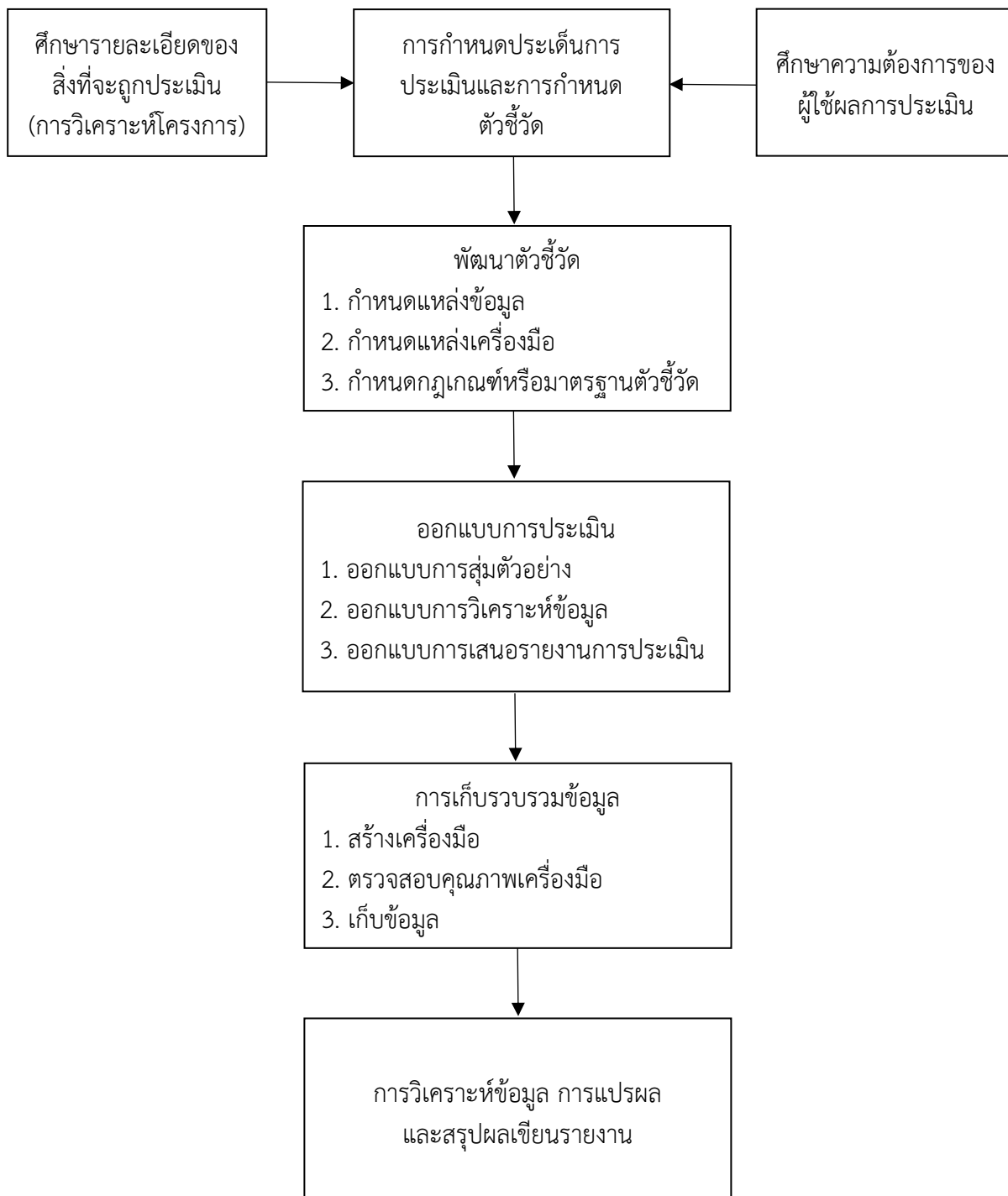
1. Needs Assessment หมายถึง การประเมินความต้องการขององค์กร หรือกลุ่มสังคม เพื่อนำมาทำนโยบาย แผนงาน หรือโครงการใด ๆ เป็นการประเมินก่อนเริ่มทำแผน หรือทำโครงการ
2. Feasibility Study หมายถึง การประเมินเพื่อตรวจสอบความเป็นไปได้ของทางเลือก เพื่อนำมาจัดทำเป็นนโยบาย แผนงาน หรือโครงการใด ๆ นิยมประเมินใน 6 ด้าน คือ ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านการเมือง ด้านบริหาร ด้านเทคนิค และด้านสิ่งแวดล้อม
3. Context Evaluation หมายถึง การประเมินบริบทของโครงการว่ามีความเหมาะสม ประกอบด้วย ความจำเป็นของโครงการ ความต้องการโครงการของกลุ่มเป้าหมาย ความเหมาะสมของโครงการต่อกลุ่มเป้าหมาย และความเหมาะสมต่อพื้นที่ดำเนินโครงการ
4. Input Evaluation หมายถึง การประเมินความพร้อมของสิ่งต่าง ๆ ที่ถูกนำเข้าร่วมในโครงการ ประกอบด้วย บุคลากร งบประมาณ แนวทางจัดการ วัสดุอุปกรณ์
5. Process Evaluation หมายถึง การประเมินการปฏิบัติตามนโยบาย แผนงาน หรือโครงการว่ามีความถูกต้อง เหมาะสมเพียงใด
6. Monitoring Evaluation หมายถึง การติดตามกำกับงาน เป็นการประเมินเพื่อตรวจสอบว่า การดำเนินงานเป็นไปตามนโยบาย แผนงาน หรือโครงการที่วางไว้หรือไม่
7. Formative Evaluation หมายถึง การประเมินความก้าวหน้าของโครงการ เมื่อดำเนินการไปได้ระยะหนึ่ง เพื่อนำผลไปใช้ ปรับปรุง แก้ไขโครงการ
8. Product Evaluation หมายถึง การประเมินผลที่ได้จากโครงการว่าเป็นไปตามที่คาดหวังหรือไม่ เพียงใด
9. Summative Evaluation หมายถึง การประเมินผลสรุปของโครงการหลังจากสิ้นสุดการดำเนินโครงการนั้น เพื่อนำผลไปประกอบการตัดสินใจว่าควรปรับปรุง แก้ไข สานต่อ หรือยุติโครงการ
10. Follow-up Study หมายถึง การติดตามผลที่เกิดขึ้นจากโครงการ เมื่อโครงการสิ้นสุดไปแล้ว จะมีการติดตามผลเป็นระยะ ๆ เพื่อตรวจสอบความคงอยู่ ความก้าวหน้า และการพัฒนา อันเป็นผลมาจากการได้รับโครงการที่กำหนด
11. Meta Evaluation หมายถึง การประเมินโครงการประเมินเพื่อตรวจสอบความถูกต้องของการประเมิน

องค์ประกอบของการประเมิน (สุวิมล ติรภานันท์, 2545)

1. สิ่งที่จะประเมิน ได้แก่ นโยบาย แผนงาน โครงการ องค์กร วัสดุอุปกรณ์
2. ผู้ใช้ผลการประเมิน ได้แก่ ผู้บริหาร เจ้าหน้าที่ดำเนินโครงการ เจ้าของ เงินทุน ว่าต้องการทราบอะไรจากการประเมิน
3. ผู้ประเมิน ซึ่งอาจเป็นบุคคล หรือคณะบุคคลที่อยู่ในโครงการ หรืออยู่นอกโครงการ
4. วิธีดำเนินการประเมิน หรือกระบวนการประเมิน

ขั้นตอนการประเมิน (สุวิมล ตีรกานันท์, 2545)

ในการประเมิน ขั้นตอนของการประเมินโดยละเอียดจะขึ้นอยู่กับสิ่งที่จะประเมิน แต่โดยทั่วไปสามารถแบ่งขั้นตอนการประเมินคร่าว ๆ ได้ตามภาพที่ 1

การกำหนดประเด็นในการประเมิน (สุวิมล ติรกานันท, 2545)

1. พิจารณาจากวัตถุประสงค์ของโครงการ เป็นการนำวัตถุประสงค์มาเป็นประเด็นในการประเมิน โดยสามารถที่จะกำหนดได้ตามกิจกรรม เป้าประสงค์ วัตถุประสงค์ เป้าหมาย และจุดมุ่งหมายตามลำดับ ทำให้การติดตามนโยบายจากระดับบนลงมายังระดับล่างมีความเป็นรูปธรรม แต่ลักษณะการดำเนินการในปัจจุบัน การจัดทำนโยบายและแผนยังขาดความต่อเนื่อง และในระดับปฏิบัติการมีการจัดทำแผนโครงการไม่ครบถ้วนตามเป้าหมายของแผนงาน วัตถุประสงค์ในแผนโครงการไม่ครอบคลุมประเด็นที่ต้องการ หรือเขียนไว้มืดๆ หรือไม่ชัดเจน หรือเขียนไวเกินความเป็นจริง ซึ่งเป็นปัญหาทำให้ไม่สามารถใช้วัตถุประสงค์เป็นประเด็นในการประเมิน

2. พิจารณาจากความต้องการของผู้ใช้ผลจากการประเมิน ได้แก่ ผู้ให้ทุน ผู้มีหน้าที่จัดทำนโยบาย ผู้บริหารระดับสูง ผู้บริหารระดับต้น เจ้าหน้าที่ปฏิบัติการ ลักษณะของสิ่งที่บุคคลแต่ละระดับต้องการทราบจะแตกต่างกันออกไป

3. พิจารณาจากประสบการณ์ของผู้ประเมิน หากผู้ประเมินมีประสบการณ์มาก จะทำให้สามารถระบุถึงประเด็นการประเมินในโครงการแต่ละประเภทได้ด้วยตนเอง ทั้งนี้ โดยได้รับความเห็นชอบของผู้ใช้ผลการประเมิน

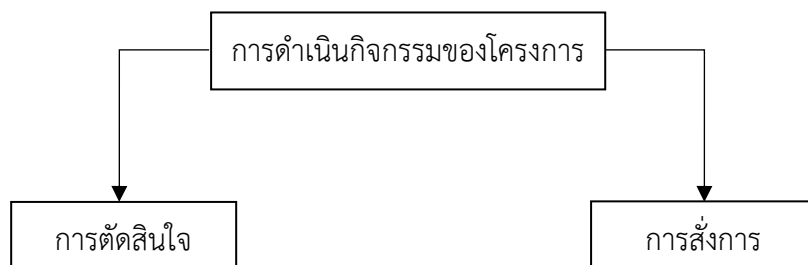
4. อาศัยแบบจำลองและแนวคิด โดยทั่วไปมีอยู่ 2 ลักษณะ คือ แบบจำลองที่สร้างขึ้นเพื่อเป็นการบรรยาย การอธิบายลักษณะของสิ่งต่าง ๆ หรือ Descriptive Model และ แบบจำลองที่สร้างขึ้นโดยมีลักษณะเป็นกฎ หรือเป็นแนวทางในการปฏิบัติ หรือ Prescriptive Model

รูปแบบการประเมินแบบซิปป (CIPP Model)

รูปแบบ CIPP Model Stufflebeam (1971 อ้างถึงใน เยาวดี วิบูลย์ศรี, 2543)

เป็นแนวคิดการประเมินโครงการของสตัฟเฟิลบีม มีลักษณะที่จะแบ่งแยก บทบาทของการทำงานระหว่างฝ่ายประเมินกับฝ่ายบริหารออกจากกันอย่างเด่นชัด กล่าวคือ ฝ่ายประเมินมีหน้าที่ระบุ จัดหา และนำเสนอสารสนเทศให้กับฝ่ายบริหาร ส่วนฝ่ายบริหารมีหน้าที่เรียกหา และนำผลการประเมินที่ได้นั้นไปใช้ประกอบการตัดสินใจเพื่อดำเนินกิจกรรมใด ๆ ที่เกี่ยวข้องตามควรแก่กรณี

ทั้งนี้ในส่วนที่เป็นรายละเอียดของการประเมิน ตามนิยามของสตัฟเฟิลบีม นั้น สามารถถ่ายทอดออกเป็นโมเดลพื้นฐานได้ตามภาพที่ 2

ภาพที่ 2 โมเดลพื้นฐานของสตัฟเฟิลบีม

การประเมินตามโมเดลของสตัฟเฟิลบีม นั้น สามารถสรุปการประเมินเป็น 3 ขั้นตอน คือ

ขั้นตอนที่ 1 กำหนด หรือระบุและบ่งชี้ข้อมูลที่ต้องการ

ขั้นตอนที่ 2 จัดเก็บรวบรวมข้อมูล

ขั้นตอนที่ 3 วิเคราะห์และจัดสารสนเทศ เพื่อนำเสนอฝ่ายบริหาร

ซึ่งการประเมินตามโมเดลของสตัฟเฟิลบีม นั้น มีประเภทของการประเมิน ดังนี้

1. การประเมินบริบทหรือสภาวะแวดล้อม (Context Evaluation) เป็นการประเมินก่อนที่จะลงมือดำเนินการโครงการใด ๆ มีจุดมุ่งหมายเพื่อกำหนดหลักการและเหตุผล รวมทั้งเพื่อพิจารณาความจำเป็นที่จะต้องจัดทำโครงการดังกล่าว การชี้ประเด็นปัญหาตลอดจนการ พิจารณาความเหมาะสมของเป้าหมายโครงการ

2. การประเมินตัวป้อนเข้า (Input Evaluation) เป็นการประเมินเพื่อพิจารณาถึงความเหมาะสม ความเพียงพอของทรัพยากรที่จะใช้ในการดำเนินโครงการ ตลอดจน เทคโนโลยีและแผนของการดำเนินงาน

3. การประเมินกระบวนการ (Process Evaluation) ส่วนนี้เป็นการประเมิน เพื่อ

1) หาข้อบกพร่องของการดำเนินโครงการเพื่อทำการแก้ไขให้สอดคล้องกับข้อบกพร่องนั้น ๆ

2) หาข้อมูลประกอบการตัดสินใจที่จะสั่งการเพื่อการพัฒนางานต่าง ๆ

3) บันทึกภาวะของเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นไว้เป็นหลักฐาน

4. การประเมินผลผลิตที่เกิดขึ้น (Product Evaluation) เป็นการประเมินเพื่อเปรียบเทียบผลที่เกิดขึ้นจากการทำโครงการ กับเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ของโครงการที่กำหนดไว้แต่ต้น รวมทั้งการพิจารณาในประเด็นของการยุบ เลิก ขยาย หรือปรับเปลี่ยนโครงการ

การจัดประเภทของการประเมินดังกล่าว แสดงถึงการประเมินที่พยายามให้ ครอบคลุม กระบวนการทำงานในทุก ๆ ขั้นตอน ตามแนวคิดที่รู้จักกันดีในนามว่า “CIPP” และสิ่งที่ควบคู่กับการประเมินทั้ง 4 ประเภท ได้แก่ การตัดสินใจเพื่อดำเนินการใด ๆ ซึ่งสามารถจะแบ่งออก ได้อีก 4 ประเภทเช่นกัน คือ

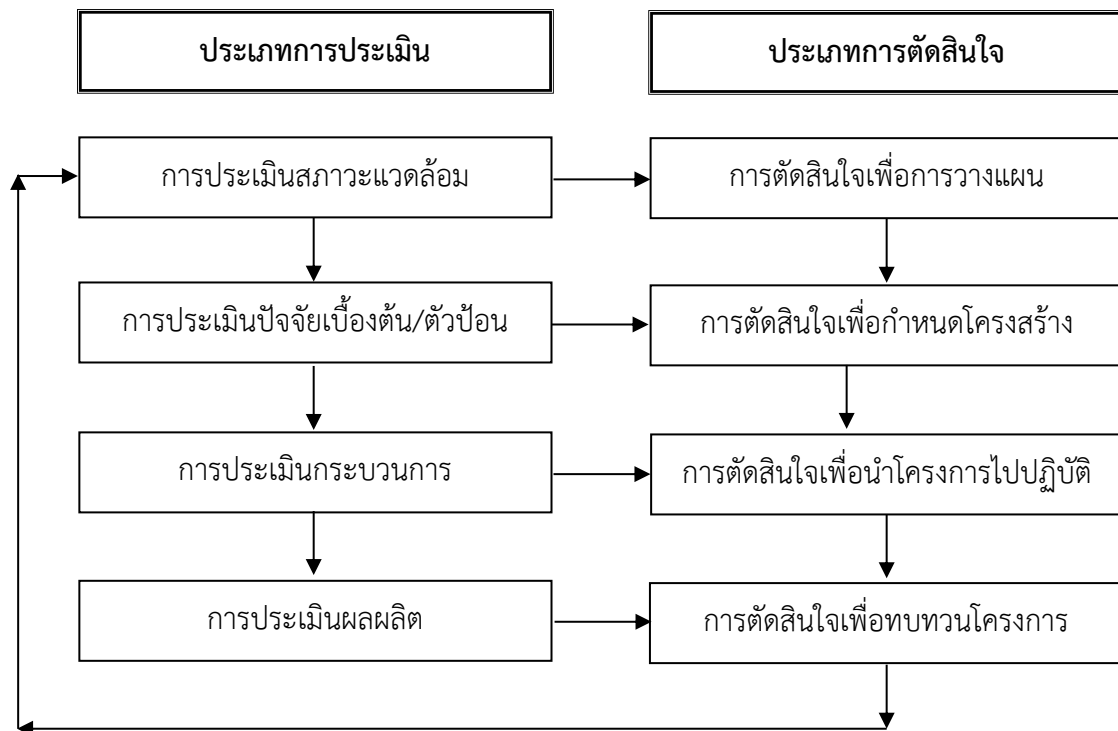
1) การตัดสินใจเพื่อการวางแผน เป็นการตัดสินใจที่อาศัยการประเมิน สภาวะแวดล้อมมีบทบาทสำคัญคือ การกำหนดวัตถุประสงค์ของโครงการให้สอดคล้องกับแผนในการดำเนินงาน

2) การตัดสินใจเพื่อกำหนดโครงสร้างของโครงการเป็นการตัดสินใจที่อาศัยการประเมินตัวป้อน มีบทบาทสำคัญ คือ การกำหนดโครงสร้างของแผนงาน และขั้นตอน การทำงานต่าง ๆ ของโครงการ

3) การตัดสินใจเพื่อนำโครงการไปปฏิบัติ เป็นการตัดสินใจที่อาศัย การประเมินกระบวนการมีบทบาทสำคัญ คือ ควบคุมการทำงานให้เป็นไปตามแผนที่ กำหนด และเพื่อปรับปรุงแก้ไขแนวทางการทำงานให้ได้ผลดีที่สุด

4) การตัดสินใจเพื่อทบทวนโครงการ เป็นการตัดสินใจที่อาศัยผลจาก การประเมินที่เกิดขึ้น มีบทบาทหลัก คือ การตัดสินใจเกี่ยวกับการยุติ ล้มเลิก หรือขยายโครงการใน ช่วงเวลาต่อไป

แนวคิดและเป้าหมายของการประเมินตามที่สตีฟเฟิลปิม ได้เสนอมานี้แล้วนั้น เพื่อประโยชน์ต่อการตัดสินใจในการดำเนินโครงการแต่ละประเภท จะเห็นได้ชัดว่าการประเมินแต่ละประเภทดังกล่าวจะต้องเอื้ออำนวยต่อการนำไปตัดสินใจดังภาพที่ 3

ภาพที่ 3 ความสัมพันธ์ของการตัดสินใจและประเภทของการประเมินโมเดลของสตีฟเฟิลปิม

การประเมินผลระหว่างการดำเนินโครงการ

ในระหว่างการดำเนินโครงการผู้บริหารโครงการจำเป็นต้องมีข้อมูลสารสนเทศสำหรับการตัดสินใจเกี่ยวกับการดำเนินโครงการ ทั้งนี้ เพื่อที่ได้ทราบว่าการดำเนินโครงการเป็นตามแผนที่กำหนดไว้หรือไม่ มีความก้าวหน้า หรือมีปัญหาอุปสรรคอะไรบ้าง ซึ่งจะได้ปรับปรุงแผนการดำเนินงาน หรือแก้ไขปัญหา อุปสรรค ได้ทันเวลา หรือเร่งรัดการดำเนินงานให้มีความก้าวหน้า การดำเนินการดังกล่าวเป็นลักษณะของการประเมินระหว่างการดำเนินโครงการ ซึ่งมีสาระสำคัญ ดังนี้

1. ความหมายของการประเมินระหว่างการดำเนินโครงการ

การประเมินระหว่างการดำเนินโครงการ (Implementation Evaluation or Process Evaluation) เป็นการประเมินการดำเนินงานเมื่อนำโครงการที่วางแผนไว้แล้วไปปฏิบัติ ทั้งนี้ เพื่อศึกษาการปฏิบัติงานว่าเป็นไปตามแผนที่กำหนดไว้หรือไม่ กิจกรรมใดทำได้หรือทำไม่ได้เพราะเหตุใด มีจุดเด่น จุดด้อย มีปัญหาและอุปสรรคอะไรบ้าง (สมคิด พรหมจ้อย, 2550) ซึ่ง นิศา ชูโต นงราม เศรษฐพานิช และ นิธยา ภัสสรศิริ (2544) เรียกการประเมินกรณีนี้ว่า การประเมินขณะดำเนินโครงการ เป็นกระบวนการศึกษาข้อมูลเพื่อตรวจสอบการดำเนินงานว่าเป็นไปตามแผนหรือไม่ และได้ผลเป็นอย่างไรโดยเป็นการตรวจสอบในระหว่างที่มีการดำเนินการไปแล้วระยะหนึ่ง แต่ยังไม่สิ้นสุดโดยอาจจะมีการตรวจสอบเป็นระยะ ๆ

รัตน์ บัณฑิต (2540) ให้แนวคิดว่าการประเมินผลโครงการขณะดำเนินการบางครั้งก็เรียกว่าการประเมินกระบวนการโครงการ การประเมินกำกับควบคุมโครงการ และการประเมินผลย่อยของโครงการ ซึ่งตรงกับคำในภาษาอังกฤษว่า “Process Evaluation Program, Monitoring Evaluation Program และ Formative Evaluation Program” ตามลำดับ แต่ไม่ว่าจะใช้คำใดก็ตาม หมายถึง การประเมินผลโครงการที่กำลังอยู่ในช่วงดำเนินการหรืออยู่ในช่วงการใช้โครงการโดยมีกิจกรรมต่าง ๆ กับกลุ่มเป้าหมายเพื่อให้ได้ผลตามวัตถุประสงค์ของโครงการที่กำหนดไว้

2. ลักษณะของการประเมินผลระหว่างการดำเนินโครงการ

การประเมินระหว่างการดำเนินโครงการมีลักษณะสำคัญโดยสรุป ดังนี้ (สุพัตร์ พิบูลย์ และ กานดา นาคะเวช, 2544)

1) เป็นการประเมินในขณะที่โครงการกำลังดำเนินการอยู่ ซึ่งอาจเป็นการดำเนินโครงการครั้งแรกหรือเป็นการดำเนินโครงการต่อเนื่อง เช่น โครงการฝึกอบรมพัฒนาบุคลากรที่มีการจัดอบรมเป็นรุ่น ๆ และมีแนวโน้มจะจัดฝึกอบรมอย่างต่อเนื่องต่อไปอีกหลายรุ่น โอกาสที่จะตัดสินใจยุติโครงการหรือล้มเลิกโครงการมีน้อยมาก การประเมินในลักษณะดังกล่าวนี้จึงมีแนวโน้มที่จะออกแบบการประเมินในลักษณะของการประเมินความก้าวหน้า

2) เป็นการประเมินที่มุ่งศึกษากระบวนการดำเนินงาน ซึ่งอาจเป็นการตรวจสอบว่ากิจกรรมหรืองานของโครงการเป็นไปตามแผนหรือไม่ หากการดำเนินงานไม่เป็นไปตามแผนที่ต้องหาวิธีการปรับปรุงแก้ไขให้โครงการสามารถดำเนินงานไปได้ นอกจากนี้ อาจต้องศึกษาและอุปสรรคในการดำเนินโครงการด้วย เพื่อนำผลการศึกษามาปรับปรุงแก้ไขปัญหาและอุปสรรค เพื่อให้สามารถดำเนินงานบรรลุตามวัตถุประสงค์ของโครงการได้

3) เป็นการประเมินที่มุ่งหาข้อมูลมาประกอบการตัดสินใจปรับปรุงกิจกรรมหรือการปฏิบัติในโครงการ ดังนั้นประเด็นที่มุ่งประเมินอาจเน้นมอย้อนกลับไปศึกษาในด้านความชัดเจน ความเหมาะสมของวัตถุประสงค์ของโครงการ ความพร้อมในด้านปัจจัยพื้นฐานของโครงการ รวมทั้ง ศึกษาในเรื่องปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความสำเร็จในการดำเนินโครงการด้วย

4) เป็นการประเมินที่เน้นการตรวจสอบความก้าวหน้าของผลการดำเนินโครงการว่ามีผลงานเป็นไปตามเป้าหมายหรือไม่ เพียงใด โดยอาจตรวจสอบทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพของผลงาน

3. วิธีการประเมินผลระหว่างการดำเนินโครงการ

การประเมินในระหว่างการดำเนินโครงการ มีวิธีการประเมินในลักษณะต่อไปนี้

1) การสำรวจสภาพของโครงการ (Status Survey) เป็นการศึกษาสภาพการดำเนินโครงการในช่วงระยะเวลาหนึ่ง ๆ จากบุคลากรและผู้ปฏิบัติงานในโครงการ เพื่อเป็นการทบทวนการปฏิบัติงานของบุคลากรและสะท้อนสภาพการดำเนินงานเป็นระยะ ๆ ให้แก่บุคคลภายนอกโครงการโดยเน้นการสำรวจเฉพาะกิจกรรมสำคัญ แต่เน้นด้านประสิทธิภาพของบุคลากรและความสำเร็จขององค์ประกอบที่สำคัญในโครงการ ซึ่งมีจุดมุ่งหมายเพื่ออธิบายให้เห็นสภาพการดำเนินงานของโครงการในปัจจุบัน วิธีการประเมินใช้ฐานความคิดของการวิจัยเชิงสำรวจ ซึ่งมีการวางแผนการประเมินสร้างเครื่องมือและเก็บรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูล สรุปผลการประเมิน และนำผลการประเมินไปใช้

2) การตรวจสอบการดำเนินงานตามแผน (Process Monitoring) เป็นการตรวจสอบความก้าวหน้าของโครงการว่า การดำเนินกิจกรรมของโครงการเป็นไปตามระยะเวลาที่กำหนดไว้ในแผนปฏิบัติงานหรือไม่ รวมทั้งการพิจารณาถึงสาเหตุที่ทำให้งานมีความล่าช้าไม่เป็นไปตามแผนที่กำหนดไว้ การตรวจสอบการดำเนินงานตามแผนจึงมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้การดำเนินโครงการเป็นไปตามแผนที่กำหนดไว้ และมีความก้าวหน้าในการดำเนินงาน วิธีการตรวจสอบอาจใช้การตรวจสอบโดยผู้ปฏิบัติงานในโครงการร่วมกัน พิจารณาจากสภาพการปฏิบัติงานจริงกับแผนปฏิบัติงานที่ได้กำหนดไว้ ซึ่งอาจใช้การประชุมพิจารณาร่วมกัน หรือใช้แบบสอบถามกับกลุ่มปฏิบัติงาน

3) การสำรวจปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงาน (Problem Survey) เป็นการสำรวจความเห็นของผู้ปฏิบัติงานในประเด็นของปัญหาและอุปสรรคที่ทำให้การดำเนินโครงการ ไม่เป็นไปตามแผนที่กำหนด หรือไม่มีความก้าวหน้าในการดำเนินโครงการ โดยมีจุดมุ่งหมาย ดังนี้

3.1) เพื่อสำรวจปัญหาและอุปสรรคที่กลุ่มผู้ปฏิบัติงานมองเห็นตรงกันว่าเป็นอุปสรรคสำคัญในการดำเนินโครงการ

3.2) เพื่อให้เกิดความเข้าใจระหว่างผู้ปฏิบัติงานเกี่ยวกับปัญหาในการทำงาน ซึ่งจะนำไปสู่การหาแนวทางแก้ไขปัญหาร่วมกัน

3.3) เพื่อปรับปรุงเปลี่ยนแปลงกิจกรรมหรือวิธีการดำเนินโครงการให้เหมาะสมมากขึ้น และสามารถดำเนินโครงการในระยะต่อไปได้จนบรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ของโครงการ

3.4) เพื่อคาดการณ์ล่วงหน้าเกี่ยวกับปัญหาที่อาจเกิดขึ้นในการดำเนินโครงการในระยะต่อไป และหาแนวทางป้องกันหรือแก้ไขปัญหาให้ทันทั่วทั้ง วิธีการสำรวจปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงาน ใช้แบบสำรวจสภาพปัญหา และอุปสรรคในการดำเนินโครงการจากผู้ปฏิบัติงานในโครงการ หรืออาจใช้การประชุมพิจารณา ร่วมกันจากผู้บริหารและผู้ปฏิบัติงานในโครงการ

4) การสำรวจผลการดำเนินโครงการ (Benefit Survey) เป็นการสำรวจความคิดเห็นของบุคลากรในโครงการตลอดจนผู้รับบริการจากโครงการถึงผลที่เกิดขึ้นในช่วงระยะเวลาการดำเนินโครงการ ซึ่งอาจจะเป็นทั้งผลตามวัตถุประสงค์ของโครงการหรือผลที่เกิดขึ้นนอกเหนือจากวัตถุประสงค์ของโครงการ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อหาหลักฐานอธิบายเชื่อมโยงถึงความสำเร็จของโครงการในช่วงระหว่างการดำเนินโครงการ วิธีการสำรวจผลการดำเนินโครงการ ทำได้โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงสำรวจความคิดเห็นของบุคลากรที่เกี่ยวข้องในโครงการ ตรวจสอบผลที่เกิดขึ้นได้ โดยเทียบวัตถุประสงค์ของโครงการ

4. ขั้นตอนการประเมินผลระหว่างการดำเนินโครงการ

การประเมินระหว่างการดำเนินโครงการ มีขั้นตอนการดำเนินงาน ดังนี้

1) การเตรียมการประเมิน

การเตรียมการประเมินเป็นขั้นตอนเริ่มต้นที่จะประเมิน ซึ่งจะต้องศึกษาสิ่งที่มุ่งประเมิน กำหนดวัตถุประสงค์ของการประเมิน และศึกษาแนวคิดและรูปแบบการประเมิน ซึ่งมีสาระสำคัญดังนี้

1.1) การวิเคราะห์โครงการที่มุ่งประเมิน เป็นการวิเคราะห์เพื่อให้ทราบลักษณะส่วนประกอบของโครงการ กิจกรรมและวิธีการดำเนินโครงการว่าเป็นอย่างไร การวิเคราะห์โครงการที่มุ่งประเมินมีความเข้าใจเกี่ยวกับโครงการที่จะประเมินได้ชัดเจน สามารถที่จะนำไปกำหนดเป็นวัตถุประสงค์ของการประเมิน ออกแบบและวางแผนการประเมินได้ดียิ่งขึ้น วิธีการ วิเคราะห์โครงการที่มุ่งประเมินทำได้โดยการอ่านพิจารณาเอกสารโครงการแล้วสรุปสาระประเด็นที่สำคัญที่จะนำไปใช้เป็นฐานความคิดในการกำหนดวัตถุประสงค์ และการวางแผนการประเมิน

1.2) การกำหนดวัตถุประสงค์ของการประเมิน วัตถุประสงค์ของการประเมินจะบ่งชี้ทิศทางในการประเมินโครงการนั้น ๆ ว่าต้องการศึกษาหรือค้นหาคำตอบในเรื่องอะไรบ้าง ซึ่งเป็นตัวแปรที่ศึกษาหรือตัวบ่งชี้การประเมิน วัตถุประสงค์ของการประเมินที่เน้นการประเมินที่เน้นการประเมินระหว่างการดำเนินโครงการ

1.3) การศึกษาแนวคิดและรูปแบบการประเมิน การศึกษาแนวคิดและรูปแบบการประเมินจะทำให้นักประเมินมีฐานความรู้ ความคิดที่สำคัญในการดำเนินการประเมินได้ดี เพราะแนวคิดและรูปแบบการประเมินที่ผู้รู้ นักวิชาการด้านการประเมินได้คิด พัฒนาและเสนอไว้จะเป็นกรอบแนวคิดแนวทางช่วยให้การประเมินมีความคมชัดมากขึ้น เมื่อนักประเมินได้ศึกษาเรียนรู้จากแนวคิดและรูปแบบการประเมินแล้วนำมาประยุกต์ใช้ในการประเมินก็จะช่วยให้การ ประเมินมีความถูกต้อง เหมาะสมมีความน่าเชื่อถือมากขึ้น กรณีการประเมินระหว่างการดำเนินโครงการนี้ อาจประยุกต์ใช้แนวคิดของรูปแบบการประเมินชิปของสตีฟเฟิลบีม โดยการประเมินกระบวนการ ซึ่งเป็นการประเมินการดำเนินงานเพื่อนำโครงการที่วางแผนไว้ไปสู่การปฏิบัติ เป็นการประเมินขณะดำเนินโครงการเพื่อศึกษาจุดแข็ง จุดอ่อน ปัญหา และอุปสรรคของการดำเนินโครงการ สารสนเทศที่ได้จากการประเมินกระบวนการจะช่วยให้ผู้บริหารทราบความก้าวหน้า จุดแข็ง และจุดอ่อนของโครงการเพื่อการกำกับ การตัดสินใจปรับปรุงวิธีดำเนินโครงการและเร่งรัดการดำเนินงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ ภายใต้ทรัพยากรและเวลาที่กำหนดไว้ (สุภมาส อังศุโชติ, 2555)

2) การออกแบบและวางแผนการประเมิน

ขั้นตอนนี้เป็น การตัดสินใจไว้ล่วงหน้าเกี่ยวกับวิธีดำเนินการประเมิน โดยนักประเมินจะต้องออกแบบ และวางแผนเพื่อกำหนดแหล่งข้อมูล ผู้ให้ข้อมูลสำคัญหรือกลุ่มตัวอย่างว่า ในการประเมินระหว่าง การดำเนินโครงการนั้น ผู้ที่จะให้ข้อมูลหรือตอบคำถามการประเมินเกี่ยวกับความก้าวหน้า ปัญหาและอุปสรรค ในการดำเนินงานควรจะเป็นใครบ้าง มีจำนวนเท่าไรหรืออาจจะเป็นแหล่งข้อมูลประเภทเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินโครงการ หลังจากได้ออกแบบกำหนดแหล่งข้อมูลประเภทเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินโครงการ หลังจากได้ออกแบบกำหนดแหล่งข้อมูล ขั้นตอนต่อไปจะต้องออกแบบการวัดตัวแปรหรือสิ่งที่ต้องประเมิน และกำหนดเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูลให้เหมาะสม หลังจากนั้นจึงออกแบบการวิเคราะห์ข้อมูลให้สอดคล้องเหมาะสมกับลักษณะของข้อมูล

โดยทั่วไปการวางแผนการประเมินจะจัดทำเป็นโครงการประเมิน ซึ่งมีส่วนประกอบสำคัญตามที่กำหนดไว้โดยเฉพาะอย่างยิ่งการออกแบบการประเมินทั้ง 3 ส่วนคือออกแบบการสุ่ม ตัวอย่างหรือกำหนดผู้ให้ข้อมูล ออกแบบการวัดตัวแปรหรือสิ่งที่มุ่งประเมิน และออกแบบการวิเคราะห์ข้อมูลจะปรากฏอยู่ในโครงการ

3) การดำเนินการประเมิน

การดำเนินการประเมินมีขั้นตอนการดำเนินงาน ดังนี้

3.1) การพัฒนาเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูล โดยดำเนินการสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูลตามลักษณะ วิธีการสร้างและการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือแต่ละชนิดโดยจะต้องพัฒนาเครื่องมือให้ครอบคลุมครบถ้วนตามที่ระบุไว้ในโครงการประเมิน และจัดทำเครื่องมือฉบับสมบูรณ์พร้อมใช้เก็บรวบรวมข้อมูลต่อไป

3.2) การเก็บรวบรวมข้อมูล ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้เครื่องมือแต่ละชนิด ซึ่งจะต้องวางแผนการเก็บรวบรวมข้อมูลให้ชัดเจนว่าจะเก็บข้อมูล โดยใช้เครื่องมือชนิดใด และเก็บเมื่อไร ในการประเมินความก้าวหน้าของโครงการ ซึ่งมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ได้สารสนเทศสำหรับการตัดสินใจอย่างทันทั่วทั้งที่ ในบางกรณีอาจใช้การเก็บรวบรวมข้อมูลในลักษณะการประชุมติดตามความก้าวหน้า หรือจัดระบบกลไกของการบริหารโครงการ โดยให้ผู้รับผิดชอบโครงการรายงานความก้าวหน้า ปัญหาและอุปสรรคของการดำเนินโครงการเป็นระยะ ๆ ข้อมูลจากผลการประชุมหรือรายงานความก้าวหน้าเหล่านี้ ผู้บริหาร และผู้เกี่ยวข้องสามารถนำมาใช้ประกอบการตัดสินใจปรับปรุงหรือแก้ปัญหา อุปสรรคในการบริหารจัดการโครงการให้ทันทั่วทั้งที่

3.3) การวิเคราะห์ข้อมูล ข้อมูลที่เก็บมาได้โดยเครื่องมือชนิดต่าง ๆ นักประเมินจะต้องจัดกระทำ และวิเคราะห์ข้อมูลให้เป็นระบบ ข้อมูลเชิงปริมาณจะใช้วิธีการวิเคราะห์ทางสถิติ ซึ่งจะต้องเลือกใช้สถิติวิเคราะห์ให้ถูกต้อง เหมาะสมกับลักษณะของข้อมูล และตรงตามวัตถุประสงค์ของการประเมิน ส่วนข้อมูลเชิงคุณภาพจะวิเคราะห์ด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา

4) การสรุปและนำเสนอผลการประเมิน

เป็นขั้นตอนที่นักประเมินต้องสรุปผลการประเมินโดยการเปรียบเทียบกับเกณฑ์การประเมิน เพื่อให้ได้ข้อสรุปว่า ผลการประเมินระหว่างการทำโครงการครั้งนี้เป็นอย่างไร โดยจะต้องตอบตามวัตถุประสงค์ของการประเมิน คำตอบผลการประเมินในกรณีการประเมิน ระหว่างการทำโครงการที่ควรได้รับคือ การดำเนินโครงการเป็นไปตามแผนหรือมีความก้าวหน้าหรือไม่ เพียงใด มีผลที่เกิดขึ้นในช่วงระยะการดำเนินโครงการอะไรบ้างหรือไม่ รวมทั้งมีปัญหาและอุปสรรคอะไรบ้าง จะมีแนวทางแก้ไขอย่างไร ข้อสรุปผลการประเมินเหล่านี้จะได้นำเสนอต่อผู้บริหารและผู้เกี่ยวข้อง เพื่อนำไปสู่การตัดสินใจปรับปรุงเกี่ยวกับกระบวนการดำเนินโครงการต่อไป ทั้งนี้ ควรใช้ประโยชน์จากข้อมูลผลการประเมินเพื่อการกำกับ เร่งรัดให้การดำเนินโครงการเป็นไปตามแผน ปรับปรุงแผนงาน กิจกรรมให้เหมาะสมกับช่วงระยะเวลาที่จะดำเนินโครงการต่อไป รวมทั้งแก้ไขปัญหา อุปสรรคที่เกิดขึ้นให้หมดไป มิฉะนั้นการประเมินก็จะไม่เกิดประโยชน์แต่อย่างใดต่อการบริหารโครงการในระยะต่อไป

2.2 แนวคิดเกี่ยวกับความพึงพอใจ/ทัศนคติ

ความพึงพอใจ

วิลลิสท์ หรยางกูร (2526 อ้างถึงใน วรณวิมล จงจรวาสกุล, 2551) ให้ความหมายว่า ความพึงพอใจเป็นการให้ค่าความรู้สึกของเรา และมีความสัมพันธ์กับโลกทัศน์ที่เกี่ยวกับความหมายของสภาพแวดล้อม ค่าความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อสภาพแวดล้อมจะแตกต่างกัน เช่น ความรู้สึกเลว ดี พอใจ ไม่พอใจ สนใจ ไม่สนใจ เป็นต้น

พิณ ทองพูน (2529 อ้างถึงใน วรณวิมล จงจรวาสกุล, 2551) กล่าวว่า ความพึงพอใจหมายถึง ความรู้สึกชอบหรือยินดีเต็มใจ หรือมีเจตคติที่ดีของบุคคลต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ความพอใจจะเกิดขึ้นเมื่อได้รับการตอบสนองความต้องการ ทั้งทางวัตถุและด้านจิตใจ

หลุย จำปาเทศ (2533 อ้างถึงใน วรณวิมล จงจรวาสกุล, 2551) ความพึงพอใจหมายถึง ความต้องการได้บรรลุเป้าหมาย พฤติกรรมที่แสดงออกมาก็จะมีความสุข สังเกตได้จากสายตา คำพูด และการแสดงออก

กิตติธัช อิมวัฒน์กุล (2553) กล่าวว่า ความพึงพอใจหมายถึง ความรู้สึกชอบหรือพอใจในองค์ประกอบ และสิ่งจูงใจด้านต่าง ๆ ที่สามารถตอบสนองความต้องการได้ โดยแสดงออกจากพฤติกรรม เช่น สายตา คำพูด ลักษณะท่าทาง เป็นต้น

องค์ประกอบความพึงพอใจ

วรรณวิมล จงจรวาสกุล (2551) กล่าวว่า ความพึงพอใจประกอบด้วย

1. ด้านการรับรู้คุณภาพของผลิตภัณฑ์บริการ ผู้รับบริการจะรับรู้ว่าคุณภาพผลิตภัณฑ์บริการที่ได้รับมีลักษณะตามพันธะสัญญาของกิจการบริการของแต่ละประเภท ตามที่ควรจะเป็นมากน้อยเพียงใด
2. ด้านการรับรู้คุณภาพของการนำเสนอบริการ ผู้รับบริการจะรับรู้ว่าคุณภาพการนำเสนอบริการในกระบวนการ บริการของผู้ให้บริการมีความเหมาะสมมากน้อยเพียงใด ไม่ว่าจะเป็นความสะดวกในการเข้าถึงบริการ พฤติกรรมการแสดงออกของการให้บริการตามบทบาทหน้าที่ และปฏิกิริยาตอบสนองการบริการของผู้ให้บริการต่อผู้รับบริการในด้านความรับผิดชอบต่องาน การใช้ภาษาสื่อความหมาย และการปฏิบัติตนในการให้บริการ สิ่งเหล่านี้เกี่ยวข้องกับการสร้างความพึงพอใจให้กับลูกค้าด้วยโมตรจิตของการบริการที่แท้จริง

การวัดทัศนคติ/เจตคติ

รังสรรค์ ประเสริฐศรี (2548) ให้คำจำกัดความไว้ว่า ทัศนคติ หมายถึง การประเมินหรือการตัดสินเกี่ยวกับความชอบหรือไม่ชอบในวัตถุหรือเหตุการณ์ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความรู้สึกของคนคนหนึ่ง เกี่ยวกับบางสิ่งบางอย่าง เป็นท่าทีหรือแนวโน้มส่วนบุคคลที่แสดงต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง อาจเป็นบุคคล กลุ่มคน ความคิด และสิ่งของที่ได้รับ

วิภาส ทองสุข (2552) ได้ให้ความหมายของเจตคติว่า คือการประเมินหรือตัดสินเพื่อสะท้อนความรู้สึกของคน เกี่ยวกับความชอบหรือไม่ชอบในวัตถุ สิ่งของ บุคคล หรือเหตุการณ์

การวัดเจตคติโดยตรงทำได้ยาก เนื่องจากการวัดความรู้สึก นึกคิด ที่แฝงอยู่ในตัวบุคคลตามความหมายข้างต้น ดังนั้น การประเมินค่าเจตคติของบุคคลในเรื่องต่าง ๆ จึงเป็นการวัดทางอ้อม เช่น การถามสิ่งต่าง ๆ ที่ เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ต้องการวัดโดยให้บุคคลเป้าหมายเป็นผู้ตอบ ให้คะแนน หรือประเมินค่าจากคำตอบตามความคิดเห็นต่าง ๆ ที่มี (เจษฎา อังกาบสี, 2554) อย่างไรก็ตามการวัดเจตคติมีความสำคัญ 4 ประการ คือ

1. การวัดเจตคติเพื่อทำนาย เป็นวัดเจตคติที่ทำนายว่าบุคคลนั้นมีความรู้สึก นึกคิดเกี่ยวกับเรื่องนั้น ๆ และกระทำไปอย่างไร
2. การวัดเจตคติเพื่อเข้าใจสาเหตุและผล เป็นการวัดเจตคติจากการกระทำว่า ทำไมบุคคลนั้นถึงทำเรื่องต่าง ๆ ด้วยเหตุผลใด
3. การวัดเจตคติเพื่อหาทางป้องกัน เป็นการวัดเจตคติเพื่อประเมินความคิดเห็นของคน คนหนึ่ง เช่น การรับบุคคลเข้าเป็นแพทย์ พยาบาล นักบิน อาจารย์ จำเป็นต้องได้เจตคติที่ดีและเหมาะสมต่อ อาชีพนั้น มิฉะนั้นอาจทำให้เกิดผลเสียหายต่อผู้ที่เกี่ยวข้องได้
4. การวัดเจตคติเพื่อหาทางแก้ไข เนื่องจากแต่ละคนมีเจตคติที่แตกต่างกัน คนในสังคมจึงอาจมีเจตคติที่สอดคล้อง ไม่สอดคล้องในเรื่องต่าง ๆ อยู่เสมอ ดังนั้นการวัดเจตคติจะช่วยแก้ไขให้บุคคลที่มี เจตคติที่ไม่ดี/ไม่สอดคล้องกับจริยธรรม คุณธรรมของสังคม

Rensis Likert (1932 อ้างถึงใน สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2551) ได้สร้างเครื่องมือที่นิยมใช้กันทั่วไปในงานวิจัย ซึ่งเรียกว่า เครื่องวัดแบบลิเคิร์ตสเกล (Likert Scale) ใช้วัดตัวแปรทางสังคมศาสตร์ หรือตัวชี้วัดที่สังเกตหรือสอบถามถึงความแตกต่างได้ไม่ถนัดนัก เช่น ทศนคติ ความรู้ ความเข้าใจ ค่านิยม ความพึงพอใจ เป็นต้น วิธีการใดมาซึ่งเครื่องมือวัดของ Likert ผู้วิจัยจะต้องเขียนข้อความหรือคำถามเกี่ยวกับตัวชี้วัดที่ต้องการวัดมาจำนวนหนึ่ง โดยเขียนให้มีจำนวนคำถามมากกว่าที่ต้องการใช้จริง ๆ ประมาณครึ่งหนึ่ง คำถามที่เขียนให้มีทั้งที่มองในด้านดี และที่มองในด้านไม่ดี แต่ไม่ควรมียคำถามที่มีความหมายกลาง ๆ กำหนดระดับของการแสดงความคิดเห็นในคำถามแต่ละข้อว่าเห็นด้วยหรือไม่ เช่น แบ่งออกเป็น 5 ระดับ คือ

- 5 คะแนน สำหรับเห็นด้วยอย่างยิ่ง
- 4 คะแนน สำหรับเห็นด้วย
- 3 คะแนน สำหรับไม่แน่ใจ
- 2 คะแนน สำหรับไม่เห็นด้วย
- 1 คะแนน สำหรับไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง

หรือจะกำหนดเป็น 4 3 2 1 และ 0 ก็ได้เช่นกัน แต่ควรระวังว่าคำถามที่มองในด้านดี คะแนนที่ตอบว่าเห็นด้วยอย่างยิ่ง ควรเรียงลำดับคะแนนมากไปน้อย แต่ถ้าข้อความนั้นเป็นการมองในด้านไม่ดี คะแนนที่กำหนดให้จะต้องมีทิศทางกลับกัน การกำหนดเกณฑ์คะแนนเป็นช่วง ๆ มีวิธีคำนวณ ดังนี้

$$\text{ช่วงคะแนน} = \frac{\text{คะแนนมาก} - \text{คะแนนน้อย}}{\text{จำนวนระดับ}}$$

โดยที่ คะแนนมาก คือ คะแนนที่กำหนดมากที่สุดเท่ากับ 5 คะแนน

คะแนนน้อย คือ คะแนนที่กำหนดน้อยที่สุดเท่ากับ 1 คะแนน

จำนวนระดับ คือ จำนวนระดับการวัดเท่ากับ 5 ระดับคือไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง/ไม่เห็นด้วย/ไม่แน่ใจ/เห็นด้วย/เห็นด้วยอย่างยิ่ง (หรือจะกำหนดเป็น น้อย/ค่อนข้างน้อย/ปานกลาง/ค่อนข้างมาก/มาก)

ในการกำหนดระดับคะแนน สามารถกำหนดได้หลายระดับ เช่น 3 ระดับ 4 ระดับ ขึ้นอยู่กับผู้ประเมินจะกำหนด โดยวิธีการคำนวณค่าคะแนนก็จะปฏิบัติเหมือนกับตัวอย่างข้างต้น

2.3 โครงการพระราชรัฐ-สานพลังน่านพัฒนาอาชีพการเลี้ยงโคเนื้อ (ภายใต้โครงการธนาคารโค-กระบือ เพื่อเกษตรกร ตามพระราชดำริ)

2.3.1 หลักการและเหตุผล

1) ที่มา สืบเนื่องจากพระราชดำริของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงแสดงความห่วงใยปัญหาปศุสัตว์ที่ประสบปัญหาการเลี้ยงโคเนื้อในพื้นที่จังหวัดน่าน ระหว่างวันที่ 26 กุมภาพันธ์-2 มีนาคม 2552 และตามมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 7 กรกฎาคม 2558 รับทราบแนวทางการจัดการปศุสัตว์น้ำเสื่อมสภาพบนพื้นที่สูงชัน (เขาหัวโล้น) จังหวัดน่านได้กำหนดนโยบายหลัก 2 ปี 4 ขับเคลื่อนด้านการบูรณาการทำงาน 20 กระทรวงและทุกภาคส่วนในจังหวัด ในมิติป่าและน้ำเพื่อร่วมกันวางแนวทางในการแก้ไขปัญหาสภาพป่าต้นน้ำเสื่อมโทรม โดยให้หน่วยงานในกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ดำเนินการตามยุทธศาสตร์ที่ 5 เรื่องการพัฒนาและส่งเสริมอาชีพให้เกษตรกรในพื้นที่เป้าหมาย ที่มีปัญหาที่ทำกิน การสร้างอาชีพใหม่และการพัฒนาหรือปรับปรุงอาชีพเดิมในสิ่งแวดล้อมที่กำลังได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงและตามกลไกพระราชรัฐของรัฐบาล คณะรักษาความสงบแห่งชาติ นายกรัฐมนตรีได้ขยายความให้เห็นเป็นที่ชัดเจนว่าเป็นการร่วมมือกันในการสร้างสรรค์ สร้างพลังในการทำมาหากินให้ประเทศชาติ ไม่ใช่เพื่อตนเอง หรือ

ข้าราชการ แต่ทำเพื่อประชาชนทุกคน ถือเป็นความร่วมมือของรัฐบาลกับประชาชน ในการแก้ไขปัญหา ทำเพื่อประเทศชาติ และประชาชนประเทศไทยกำลังเผชิญปัญหาความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและสังคม ปัญหาความยากจน ปัญหาการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างไม่สมดุล สอดคล้องกับยุทธศาสตร์จังหวัดน่าน ยุทธศาสตร์ที่ 2 : พัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพเศรษฐกิจการค้า การลงทุนและการท่องเที่ยว ตลอดจนพัฒนาทรัพยากรการผลิตทางการเกษตร อุตสาหกรรมอย่างยั่งยืน

จากรายงานข้อมูลเกษตรกรผู้เลี้ยงสัตว์จังหวัดน่าน ปี 2558 ระบุว่า จำนวนโคเนื้อในพื้นที่จังหวัดน่าน จำนวน 33,419 ตัว ปริมาณโคและเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อลดลงอย่างต่อเนื่อง มีการนำเข้าโคมีชีวิตและซากโคจากต่างจังหวัดคิดเป็นมูลค่ากว่า 100 ล้านบาท/ปี (ข้อมูลจากด่านกักสัตว์น่าน) เกษตรกรที่ประกอบอาชีพการเลี้ยงโคเนื้อมีน้อยเนื่องจากต้องใช้เงินทุนสูง และยังประสบปัญหาพื้นที่เลี้ยงสัตว์ลดลงเนื่องจากการบุกรุกพื้นที่ป่าเพื่อปลูกพืชเชิงเดี่ยว เช่น ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์และยางพารา จึงทำให้จังหวัดน่านผลิตสัตว์ได้ไม่เพียงพอต่อการบริโภคภายในจังหวัด จากเหตุผลดังกล่าวจึงมีความจำเป็นต้องพัฒนาการผลิตโคเนื้อเพื่อพัฒนาอาชีพการเลี้ยงโคเนื้อสร้างความมั่นคงด้านอาหารในจังหวัดน่าน

สำนักงานปศุสัตว์จังหวัดน่าน จึงได้จัดทำโครงการประชารัฐ-สานพลังน่านพัฒนาอาชีพการเลี้ยงโคเนื้อ ภายใต้โครงการธนาคารโค-กระบือ เพื่อเกษตรกรตามพระราชดำริ โดยขอรับการสนับสนุนพันธุ์โคจากโครงการธนาคารโค-กระบือ เพื่อเกษตรกรตามพระราชดำริ ให้เกษตรกรยืมเลี้ยงเพื่อการผลิตรายละ 5 ตัว เป็นการส่งเสริมและพัฒนาอาชีพการเลี้ยงสัตว์ร่วมกับการทำการเกษตรด้านอื่น โดยเกษตรกรต้องสร้างโรงเรือนและปลูกพืชอาหารสัตว์ ลดพื้นที่การปลูกข้าวโพดรายละไม่น้อยกว่า 5 ไร่

2) สรุปสาระสำคัญ

สภาพปัญหา/ความต้องการ : จังหวัดน่านประสบปัญหาเกษตรกรบุกรุกพื้นที่ป่าไม้เพื่อทำไร่ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ทำให้ป่าต้นน้ำเสื่อมสภาพบนพื้นที่สูงชัน (เขาหัวโล้น) และเกษตรกรในจังหวัดน่านผลิตโคเนื้อได้ไม่เพียงพอต่อการบริโภค มีการนำเข้าโคมีชีวิตและซากโคจากต่างจังหวัดคิดเป็นมูลค่ากว่า 100 ล้านบาท/ปี

มีผลกระทบทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อผู้บริโภค การพัฒนาอาชีพการเลี้ยงโคเนื้อ ภายใต้โครงการธนาคารโค-กระบือ เพื่อเกษตรกรตามพระราชดำริ จึงเป็นแนวทางแก้ไขปัญหาดังกล่าว เป็นการสร้างความมั่นคงทางด้านอาหาร เพื่อให้ประชาชนในจังหวัดน่านสามารถพึ่งพาตนเองได้ในการผลิตอาหารบริโภคอย่างพอเพียงและปลอดภัย ลดพื้นที่การปลูกข้าวโพด สนับสนุนการจัดการป่าต้นน้ำเสื่อมสภาพบนพื้นที่สูงชัน (เขาหัวโล้น) จังหวัดน่าน

3) ความเร่งด่วน

มีความจำเป็นเร่งด่วน หากไม่ดำเนินการจะทำให้จังหวัดน่านต้องพึ่งพาการนำเข้าโคเนื้อและผลิตภัณฑ์สินค้าปศุสัตว์จากต่างจังหวัด ส่งผลกระทบต่ออัตราค่าครองชีพของประชาชนจังหวัดน่านและขาดความมั่นคงทางด้านอาหาร เนื่องจากปริมาณการบริโภคเนื้อสัตว์ในจังหวัดมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจากนักท่องเที่ยวและประชากรที่เพิ่มขึ้น ดังนั้นการพัฒนาอาชีพการเลี้ยงโคเนื้อ ภายใต้โครงการธนาคารโค-กระบือ เพื่อเกษตรกรตามพระราชดำริ จึงเป็นโอกาสในการพัฒนาอาชีพสร้างรายได้ให้เกษตรกรผู้เลี้ยงสัตว์อย่างยั่งยืน และช่วยแก้ไขปัญหาป่าต้นน้ำเสื่อมสภาพบนพื้นที่สูงชัน (เขาหัวโล้น) จังหวัดน่าน

2.3.2 ข้อมูลทั่วไปของโครงการ

1) วัตถุประสงค์ของโครงการ

1. เพื่อเพิ่มปริมาณการผลิตโคเนื้อให้เพียงพอต่อการบริโภค
2. เพื่อส่งเสริมอาชีพการเลี้ยงโคเนื้อ สร้างรายได้แก่เกษตรกรอย่างยั่งยืน
3. ลดพื้นที่การปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์แก้ไขปัญหาป่าน้ำเสื่อมสภาพบนพื้นที่สูงชัน (เขาหัวโล้น)

2) ลักษณะโครงการ

- ☒ การพัฒนาด้านเศรษฐกิจ ☐ การพัฒนาด้านสังคม ☐ ด้านการบริหารจัดการ
- ☐ การบริหารจัดการด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- ☐ ด้านการรักษาความมั่นคงและความสงบ

3) สถานภาพของโครงการ

- ☐ โครงการเดิม ☒ โครงการใหม่

4) ประเภทของโครงการ

- ☒ พัฒนา ☐ ดำเนินการปกติ

5) ระยะเวลาดำเนินโครงการ เริ่มต้นปี 2559-2561

6) สถานที่ดำเนินโครงการ : อำเภอเวียงสา อำเภอนาน้อย อำเภอบ้านหลวง อำเภอภูเพียง
อำเภอปัว อำเภอแม่จริม อำเภอทุ่งช้าง และอำเภอสันติสุข

2.3.3 กลุ่มเป้าหมายและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

3.1 กลุ่มเป้าหมาย : กลุ่มเกษตรกรเลี้ยงสัตว์ 10 กลุ่ม ในพื้นที่ 8 อำเภอ

3.2, ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย : กลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงสัตว์ ผู้ประกอบการค้าสัตว์และซากสัตว์ และประชาชน
ผู้บริโภคทั่วไป

2.3.4 เป้าหมาย ผลลัพธ์ และผลกระทบโครงการ

1) เป้าหมายโครงการ

ตัวชี้วัด	หน่วยนับ	ปี 2559	ปี 2560	ปี 2561
1.ปริมาณโคเนื้อที่ผลิตเพิ่มขึ้น	ตัว	500	1,000	1,500
2. ลดพื้นที่การปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์	ไร่	500	1,000	1,500
3. ปริมาณปุ๋ยอินทรีย์จากมูลโค	กิโลกรัม	1,000,000	2,000,000	3,000,000

ผลลัพธ์

มิติด้านเศรษฐกิจ

1. เกษตรกรผู้เลี้ยงสัตว์มีรายได้เพิ่มขึ้น
2. ปริมาณสัตว์ในพื้นที่เพิ่มขึ้นและมีสุขภาพแข็งแรง

มิติด้านความมั่นคง

- เกิดความมั่นคงปลอดภัยด้านอาหารในพื้นที่จังหวัด

มิติด้านสังคม

- สร้างอาชีพที่ยั่งยืนแก่เกษตรกรผู้เลี้ยงสัตว์เกิดองค์ความรู้ด้านการผลิตสัตว์

ผลกระทบ

เชิงบวก

1. ประชาชนมีแหล่งอาหารโปรตีนจากเนื้อโคที่มีคุณภาพและเพียงพอต่อการบริโภค
2. ส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนสร้างความมั่นคงปลอดภัยด้านอาหาร
3. ลดพื้นที่การปลูกพืชเชิงเดี่ยวและลดต้นทุนการผลิตภาคเกษตรโดยใช้มูลสัตว์ทดแทนปุ๋ยเคมี

เชิงลบ

- ถ้าเกษตรกรไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขของโครงการ และไม่ได้ดูแลสุขภาพสัตว์อย่างสม่ำเสมอสัตว์จะเกิดอัตราการตายจากโรคระบาด และปัญหาด้านมลภาวะ ทำให้ประชาชนในพื้นที่ได้รับผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมและสังคม

แนวทางการดำเนินงาน

1. จัดตั้งกลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงโค 10 กลุ่ม ใน 8 อำเภอที่มีความเหมาะสมสำหรับการเลี้ยงโคเนื้อ
2. ถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านการผลิตโคเนื้อแก่สมาชิกกลุ่มเกษตรกร จำนวน 100 ราย
3. เกษตรกรก่อสร้างโรงเรือน ปลูกพืชอาหารสัตว์ในพื้นที่ของตนเองรายละ ไม่น้อยกว่า 5 ไร่
4. สนับสนุนโคเนื้อเพศเมียให้เกษตรกรยืมเลี้ยงเพื่อการผลิต รายละ 5 ตัว ตามระเบียบกรมปศุสัตว์ว่าด้วยการดำเนินการโครงการธนาคารโค-กระบือเพื่อเกษตรกร ตามพระราชดำริ พ.ศ. 2556
5. ติดตามการดำเนินโครงการและให้คำแนะนำกลุ่มเกษตรกร จำนวน 10 กลุ่ม 60 ครั้ง

วิธีดำเนินการ

☒ ดำเนินการเอง ☐ จ้างเหมา

งบประมาณ

ขอรับการสนับสนุนพันธุ์โคจากโครงการธนาคารโค-กระบือเพื่อเกษตรกร ตามพระราชดำริ กรมปศุสัตว์ จำนวน 500 ตัว

ความพร้อมของโครงการ

พื้นที่ดำเนินโครงการ

☒ ดำเนินการได้ทันที หมายถึง ได้ศึกษาความเหมาะสมและกำหนดพื้นที่ดำเนินการหรือได้รับอนุญาตตามกฎหมาย และสามารถดำเนินการได้ทันที

☐ อยู่ในช่วงเตรียมการ หมายถึง ได้ศึกษา ได้ศึกษาความเหมาะสมและกำหนดพื้นที่ดำเนินการแล้วแต่อยู่ในระหว่างจัดเตรียมพื้นที่ หรือกำลังแก้ไขปัญหา/ อุปสรรคต่าง ๆ หรือเตรียมการขออนุญาตตามกฎหมาย

☐ อยู่ระหว่างการศึกษาความเหมาะสม และคัดเลือกพื้นที่ดำเนินการ

รูปแบบรายการ/แผนการปฏิบัติงาน

☒ มี และสมบูรณ์

☐ มี แต่ยังไม่สมบูรณ์

☐ ไม่มี

ความพร้อมของบุคลากร เครื่องมือ และเทคนิคการดำเนินการ

* บุคลากรมีประสบการณ์ ☒ ทั้งหมด ☐ บางส่วน ☐ ไม่มีประสบการณ์

* เครื่องมือดำเนินการ ☐ มีพร้อมดำเนินการได้ทันที
☒ มีบางส่วนและต้องจัดหาเพิ่มเติม
☐ ไม่มีต้องจัดหาเพิ่มเติม

* เทคนิคในการบริหารจัดการ ☒ มีประสบการณ์สูง
☐ มีประสบการณ์ปานกลาง
☐ ไม่มีประสบการณ์

ผลกระทบสิ่งแวดล้อม

- ☐ ผ่านคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ
- ☐ อยู่ระหว่างการพิจารณาของคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ
- ☐ คณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติยังไม่พิจารณา

รายงานการศึกษาความเหมาะสม (FS)

☒ ไม่ต้องทำรายงานการศึกษา

☐ ต้องทำรายงานการศึกษา

ผลตอบแทน

☒ มีผลตอบแทนทางเศรษฐกิจ/สังคม IRR

☐ ไม่มีผลตอบแทนทางเศรษฐกิจ/สังคม IRR

วิธีการบริหารจัดการหรือการดูแลรักษาเมื่อโครงการแล้วเสร็จเพื่อให้เกิดความยั่งยืนของโครงการ

1. มีคณะกรรมการบริหารจัดการกลุ่มฯ และ มีเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์อำเภอและและอาสาปศุสัตว์ประจำหมู่บ้านติดตาม ดูแลด้านสุขภาพสัตว์ในพื้นที่
2. มีคณะกรรมการจากสำนักงานปศุสัตว์จังหวัดติดตามประเมินผลโครงการอย่างต่อเนื่อง
3. ดำเนินการตามระเบียบกรมปศุสัตว์ ว่าด้วยการดำเนินการโครงการธนาคารโค-กระบือเพื่อเกษตรกรตามพระราชดำริ พ.ศ. 2556 ขยายผลในพื้นที่

2.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (2561) ได้ประเมินผลโครงการธนาคารโค-กระบือ เพื่อเกษตรกรตามพระราชดำริ ปี 2559–2560 พบว่า ผลการประเมินตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 (เกษตรกรที่ยากจนทั่วประเทศได้มีโค-กระบือไว้ใช้งาน) ปัจจุบันเกษตรกรส่วนใหญ่ไม่ค่อยมีการใช้แรงงานโค-กระบือ ในการทำเกษตร เนื่องจากยุคสมัยที่เปลี่ยนไป เกษตรกรหันมาทำการเกษตรแบบใช้เทคโนโลยี และเครื่องจักรมากขึ้น ซึ่งเกษตรกรมีการนำโค-กระบือไปใช้ประโยชน์ ดังนี้ มาตรการที่ 1 (เกษตรกรรายเดิม) พบว่าส่วนใหญ่ร้อยละ 92.27 เลี้ยงโค-กระบือไว้เพื่อขยายลูก รองลงมาร้อยละ 73.74 ใช้มูลสัตว์ไปทำปุ๋ยคอกเพื่อใส่ในแปลงเกษตร ร้อยละ 56.04 เลี้ยงไว้ขาย และมาตรการที่ 2 (เกษตรกรรายใหม่) พบว่าส่วนใหญ่ ร้อยละ 73.51 เลี้ยงโค-กระบือไว้เพื่อขยายลูก รองลงมาร้อยละ 50.49 ใช้มูลสัตว์ไปทำปุ๋ยคอกเพื่อใส่ในแปลงเกษตร และร้อยละ 29.29 เลี้ยงไว้ขาย เพื่อเป็นรายได้เสริมในการประกอบอาชีพปศุสัตว์ ส่วนผลการประเมินตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 (เพิ่มผลผลิตทางการเกษตร ช่วยให้เกษตรกรมีรายได้) มาตรการที่ 1 (เกษตรกรรายเดิม) มีแนวโน้มรายได้มากขึ้น จากการเข้าร่วมโครงการเพราะมีอาชีพเสริมด้านปศุสัตว์ พบว่าได้รับโอนกรรมสิทธิ์แม่โคเฉลี่ย 1 ตัว/ราย คิดเป็นมูลค่าเฉลี่ย 28,201 บาท/ตัว ได้รับโอนลูกโคที่เกิดจากแม่โคดังกล่าวเฉลี่ย 2 ตัว/ราย คิดเป็นมูลค่า เฉลี่ย 17,288 บาท/ตัว รวมมูลค่าโคทั้งหมดที่เกษตรกรได้รับโอนกรรมสิทธิ์เฉลี่ย 62,777 บาท/ราย และ ในส่วนของเกษตรกรที่ได้รับโอนกรรมสิทธิ์กระบือ ได้รับโอนกรรมสิทธิ์แม่กระบือเฉลี่ย 1 ตัว/ราย คิดเป็น มูลค่าเฉลี่ย 32,092 บาท/ตัว จำนวนลูกกระบือที่ได้รับโอนเฉลี่ย 2 ตัว/ราย คิดเป็นมูลค่า 17,396 บาท/ตัว รวมมูลค่ากระบือทั้งหมดที่เกษตรกรได้รับโอนกรรมสิทธิ์เฉลี่ย 66,884 บาท/ราย

บทที่ 3

วิธีการดำเนินการศึกษา

การประเมินโครงการประชารัฐ-สานพลังน่านพัฒนาอาชีพการเลี้ยงโคเนื้อภายใต้ โครงการธนาคารโค-กระบือเพื่อเกษตรกร ตามพระราชดำริ เป็นการวิจัยเชิงพรรณนา โดยมีรายละเอียดดังนี้

3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การศึกษานี้ใช้ประชากรจากเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการประชารัฐ-สานพลังน่านพัฒนาอาชีพการเลี้ยงโคเนื้อภายใต้ โครงการธนาคารโค-กระบือเพื่อเกษตรกร ตามพระราชดำริ 8 อำเภอในจังหวัดน่าน จำนวน 85 ราย

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถามเกี่ยวกับการประเมินโครงการประชารัฐ-สานพลังน่านพัฒนาอาชีพการเลี้ยงโคเนื้อภายใต้ โครงการธนาคารโค-กระบือเพื่อเกษตรกร ตามพระราชดำริ แบ่งออกเป็น 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของของเกษตรกร ได้แก่ เพศ อายุ ที่อยู่ จำนวนโคเนื้อที่ได้รับการสนับสนุน

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับการประเมินผลการดำเนินงานโครงการประชารัฐ-สานพลังน่านพัฒนาอาชีพการเลี้ยงโคเนื้อภายใต้ โครงการธนาคารโค-กระบือเพื่อเกษตรกร ตามพระราชดำริ ได้แก่ จำนวนสัตว์ทั้งหมด การสร้างโรงเรือน ลักษณะการเลี้ยง การทำบัญชีครัวเรือน/ฟาร์ม การปลูกพืชอาหารสัตว์ พันธุ์พืชอาหารสัตว์ รายได้จากการเลี้ยง ค่าใช้จ่ายในการเลี้ยง จำนวนแรงงานที่ใช้ และการทำบ่อแก๊สชีวภาพ

ตอนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับความพึงพอใจของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการในด้านต่าง ๆ ได้แก่ ด้านหลักสูตรการฝึกอบรม ด้านการได้รับปัจจัยการผลิต ด้านการให้บริการของเจ้าหน้าที่ และด้านผลสัมฤทธิ์ของโครงการ

ลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ โดยใช้มาตราส่วนประมาณค่าของลิเคิร์ต (Likert) คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด โดยมีเกณฑ์แต่ละระดับ ดังนี้

ระดับ 5 หมายถึง มากที่สุด

ระดับ 4 หมายถึง มาก

ระดับ 3 หมายถึง ปานกลาง

ระดับ 2 หมายถึง น้อย

ระดับ 1 หมายถึง น้อยที่สุด

ตอนที่ 4 แบบสอบถามแบบปลายเปิดเพื่อสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะต่อโครงการประชารัฐ-สานพลังน่านพัฒนาอาชีพการเลี้ยงโคเนื้อภายใต้ โครงการธนาคารโค-กระบือเพื่อเกษตรกร ตามพระราชดำริ

3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

1) ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) โดยการออกแบบสอบถามประเมินโครงการประชารัฐ-สานพลังน่านพัฒนาอาชีพการเลี้ยงโคเนื้อภายใต้ โครงการธนาคารโค-กระบือเพื่อเกษตรกร ตามพระราชดำริ จำนวน 85 ราย

2) ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) โดยการศึกษารูปแบบโครงการประชารัฐ-สานพลังน่านพัฒนาอาชีพการเลี้ยงโคเนื้อภายใต้ โครงการธนาคารโค-กระบือเพื่อเกษตรกร ตามพระราชดำริ และการสัมภาษณ์หน่วยงานที่รับผิดชอบโครงการ

3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามมาประมวลผลค่าทางสถิติด้วยด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อวิเคราะห์ข้อมูลหาค่าความถี่ (Frequency) ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และวิเคราะห์ความพึงพอใจของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการโดยใช้มาตรวัดแบบลิเคิร์ต (Likert) แบ่งช่วงคะแนนออกเป็น 5 ระดับ

3.5 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ค่าเฉลี่ย

$$\bar{x} = \frac{\Sigma fx}{n}$$

เมื่อ	$\bar{x}$	แทน	ค่าเฉลี่ย
	Σfx	แทน	ผลรวมของความถี่ของคะแนนทั้งหมด
	n	แทน	จำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด

ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

$$SD = \sqrt{\frac{n\Sigma x^2 - (\Sigma x)^2}{n(n-1)}}$$

เมื่อ	SD	แทน	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
	x	แทน	คะแนนแต่ละตัวในกลุ่มตัวอย่าง
	n	แทน	จำนวนคนในกลุ่มตัวอย่าง

เกณฑ์การให้คะแนนความพึงพอใจ

$$\begin{aligned}\text{ช่วงคะแนน} &= \frac{\text{คะแนนมาก} - \text{คะแนนน้อย}}{\text{จำนวนระดับ}} \\ &= \frac{5 - 1}{5} \\ &= 0.8\end{aligned}$$

ในการประเมินครั้งนี้กำหนดเกณฑ์การแปลผลค่าเฉลี่ย ดังนี้

1.00 – 1.80	หมายถึง	พึงพอใจน้อยที่สุด
1.81 – 2.60	หมายถึง	พึงพอใจน้อย
2.61 – 3.40	หมายถึง	พึงพอใจปานกลาง
3.41 – 4.20	หมายถึง	พึงพอใจมาก
4.21 – 5.00	หมายถึง	พึงพอใจมากที่สุด

บทที่ 4

ผลการศึกษา

ในการประเมินผลการดำเนินงานโครงการพระราชรัฐ-สานพลังน่านพัฒนาอาชีพการเลี้ยงโคเนื้อ ภายใต้ โครงการธนาคารโค-กระบือ เพื่อเกษตรกรตามพระราชดำริ เป็นการประเมินผลระหว่างการทำงานโครงการ (On-going Evaluation) มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อประเมินผลสัมฤทธิ์ของการดำเนินงานโครงการพระราชรัฐ-สานพลังน่านพัฒนาอาชีพการเลี้ยงโคเนื้อภายใต้ โครงการธนาคารโค-กระบือ เพื่อเกษตรกรตามพระราชดำริ และ2) เพื่อศึกษาปัญหา และอุปสรรคของโครงการพระราชรัฐ-สานพลังน่านพัฒนาอาชีพการเลี้ยงโคเนื้อภายใต้ โครงการธนาคารโค-กระบือ เพื่อเกษตรกรตามพระราชดำริ โดยเก็บข้อมูลจากเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการพระราชรัฐ-สานพลังน่านเพื่อส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อ-กระบือ ภายใต้โครงการธนาคารโค-กระบือ เพื่อเกษตรกรตามพระราชดำริ ในพื้นที่ดำเนินการ 8 อำเภอในจังหวัดน่าน ได้แก่ อำเภอเวียงสา อำเภอนาน้อย อำเภอบ้านหลวง อำเภอภูเพียง อำเภอปัว อำเภอแม่จริม และอำเภอสันติสุข จำนวน 100 ราย มีผู้ตอบแบบประเมิน จำนวน 85 ราย คิดเป็นร้อยละ 85 ซึ่งผู้ศึกษาได้นำเสนอผลการวิเคราะห์เป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของของเกษตรกร ได้แก่ เพศ อายุ

ตอนที่ 2 การประเมินผลการดำเนินงานโครงการพระราชรัฐ-สานพลังน่านพัฒนาอาชีพการเลี้ยงโคเนื้อภายใต้ โครงการธนาคารโค-กระบือ เพื่อเกษตรกรตามพระราชดำริ โดยเป็นการประเมินผลระหว่างการทำงานโครงการ (On-going Evaluation) ใช้รูปแบบในการประเมินผลโครงการแบบซิปปี้ (CIPP MODEL) ของสตัฟเฟิลบีมและคณะ ได้แก่

1. ด้านบริบทหรือสภาวะแวดล้อม (Context Evaluation : C)
2. ด้านปัจจัยนำเข้า (Input Evaluation : I)
3. ด้านกระบวนการ (Process Evaluation : P)
4. ด้านผลผลิต (Product Evaluation : P)

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหา และอุปสรรค ของโครงการพระราชรัฐ-สานพลังน่านพัฒนาอาชีพการเลี้ยงโคเนื้อภายใต้ โครงการธนาคารโค-กระบือ เพื่อเกษตรกรตามพระราชดำริ

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของของเกษตรกร

ในการประเมินผลการดำเนินงานโครงการพระราชรัฐ-สานพลังน่านพัฒนาอาชีพการเลี้ยงโคเนื้อ ภายใต้โครงการธนาคารโค-กระบือ เพื่อเกษตรกรตามพระราชดำริ เก็บข้อมูลจากเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการฯ ปี พ.ศ 2559 - 2561 ในพื้นที่ดำเนินการ 8 อำเภอในจังหวัดน่าน จำนวน 100 ราย มีผู้ตอบแบบประเมิน จำนวน 85 ราย คิดเป็นร้อยละ 85

ตารางที่ 1 จำนวน และร้อยละข้อมูลทั่วไปของเกษตรกรผู้ตอบแบบประเมิน

ข้อมูลส่วนบุคคล	จำนวน (N = 85)	ร้อยละ
1. เพศ		
ชาย	75	88.20
หญิง	10	11.80
รวม	85	100
2. อายุ		
20 – 29 ปี	4	4.70
30 – 39 ปี	5	6.00
40 – 49 ปี	18	21.40
50 – 59 ปี	46	53.70
60 ปีขึ้นไป	12	14.20
รวม	85	100
3. ปีที่เข้าร่วมโครงการ		
2559	32	37.60
2560	51	60.00
2561	2	2.40
รวม	85	100
4. อาชีพหลัก		
เกษตรกรรวม	75	88.20
รับจ้าง	10	11.80
รวม	85	100
5. รายได้ต่อปี		
10,000 - 99,999 บาท	35	41.10
100,000-199,999 บาท	40	47.10
200,000-299,999 บาท	1	1.20
300,000 ขึ้นไป	1	1.20
ไม่ตอบ	8	9.40
รวม	85	100

ข้อมูลส่วนบุคคล	จำนวน (N = 85)	ร้อยละ
6. เป็นฟาร์มประเภท		
ฟาร์มต้นแบบ	8	9.40
ฟาร์มเครือข่าย	58	68.20
ไม่ระบุ	19	22.40
รวม	85	100
7. สัตว์ที่ได้รับการสนับสนุนจากโครงการ		
แม่โค	85	100
แม่กระปือ	-	-
รวม	85	100

จากตารางที่ 1 พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นเพศชาย จำนวน 75 ราย คิดเป็นร้อยละ 88.20 และเพศหญิง จำนวน 10 ราย คิดเป็นร้อยละ 11.80 ส่วนมาก อยู่ในช่วงอายุระหว่าง 50-59 ปี จำนวน 46 ราย คิดเป็นร้อยละ 53.70 รองลงมาอยู่ในช่วงอายุ 40-49 ปี จำนวน 18 ราย คิดเป็นร้อยละ 21.40 ช่วงอายุ 60 ปี ขึ้นไป จำนวน 12 ราย คิดเป็น ร้อยละ 14.20 ช่วงอายุ 30-39 ปี จำนวน 5 ราย คิดเป็นร้อยละ 6.00 และช่วงอายุ 20-29 ปี จำนวน 4 ราย คิดเป็นร้อยละ 4.70 เกษตรกรส่วนมากเข้าร่วมโครงการปี 2560 จำนวน 51 ราย คิดเป็นร้อยละ 60.00 รองลงมาปี 2559 จำนวน 32 ราย คิดเป็นร้อยละ 37.60 และปี 2561 จำนวน 2 ราย คิดเป็นร้อยละ 2.40

อาชีพหลักของเกษตรกรส่วนมาก คือ การทำเกษตรกรรม จำนวน 75 ราย คิดเป็นร้อยละ 88.20 และรับจ้าง จำนวน 10 ราย คิดเป็นร้อยละ 11.80

รายได้ต่อปี ส่วนมากอยู่ระหว่าง 100,000-199,999 บาท จำนวน 40 ราย คิดเป็นร้อยละ 47.10 รองลงมาอยู่ระหว่าง 10,000-99,999 บาท จำนวน 35 ราย คิดเป็นร้อยละ 41.10 ไม่ระบุรายได้ จำนวน 8 ราย คิดเป็นร้อยละ 9.40 อยู่ระหว่าง 200,000-299,999 บาท จำนวน 1 ราย คิดเป็นร้อยละ 1.20 และอยู่ระหว่าง 300,000 บาทขึ้นไป จำนวน 1 ราย คิดเป็นร้อยละ 1.20 ส่วนมากเป็นฟาร์มเครือข่าย จำนวน 58 ราย คิดเป็นร้อยละ 68.20 ฟาร์มต้นแบบ จำนวน 8 ราย คิดเป็นร้อยละ 9.40 และไม่ระบุฟาร์ม จำนวน 19 ราย คิดเป็นร้อยละ 22.40 สัตว์ที่ได้รับการสนับสนุนจากโครงการ ได้แก่ แม่โค จำนวน 85 ราย คิดเป็นร้อยละ 100

ตอนที่ 2 การประเมินผลการดำเนินงานโครงการพระราชรัฐสถานพลังงาน พัฒนาอาชีพการเลี้ยงโคเนื้อ ภายใต้โครงการธนาคารโค-กระบือเพื่อเกษตรกร ตามพระราชดำริ

2.1 ด้านบริบทหรือสภาวะแวดล้อม (Context Evaluation : C)

ตารางที่ 2 การเลี้ยงโคเนื้อก่อนเข้าร่วมโครงการ

การเลี้ยงโคเนื้อก่อนเข้าร่วมโครงการ	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
เคย	16	18.80
ไม่เคย	69	81.20
รวม	85	100

จากตารางที่ 2 พบว่า เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการเป็นเกษตรกรที่ส่วนใหญ่ไม่เคยเลี้ยงโคเนื้อ จำนวน 69 ราย คิดเป็นร้อยละ 81.20 และเกษตรกรเคยเลี้ยงโคเนื้อ จำนวน 16 ราย คิดเป็นร้อยละ 18.80

2.2 ด้านปัจจัยนำเข้า (Input Evaluation : I)

ปัจจัยการผลิต

1) การจัดหาแม่โคเนื้อ โดยเมื่อเข้าร่วมโครงการเกษตรกรจะได้รับการสนับสนุนพันธุ์โคเนื้อจาก ธนาคารโค-กระบือเพื่อเกษตรกร ตามพระราชดำริ (ธคก.) ร้อยละ 5 แม่ ตามเงื่อนไขโครงการธนาคารโค-กระบือฯ

ตารางที่ 3 การสนับสนุนโคเนื้อจากธนาคารโค-กระบือ เพื่อเกษตรกรตามพระราชดำริ (ธคก.)

โคเนื้อที่เกษตรกรได้รับ	จำนวนแม่โค (ตัว)	ร้อยละ
แม่โคท้อง	5	1.18
แม่โคลูกติด	5	1.18
แม่โคสาว	415	97.64
รวม	425	100

จากตารางที่ 3 เกษตรกรที่ได้รับการสนับสนุนโคเนื้อ เป็นแม่โคท้อง จำนวน 5 ตัว คิดเป็นร้อยละ 1.18 ได้รับแม่โคลูกติด จำนวน 5 ตัว คิดเป็นร้อยละ 1.18 ตัวและแม่โคสาว จำนวน 415 ตัว คิดเป็นร้อยละ 97.64

2) การสนับสนุนท่อนพันธุ์/เมล็ดพันธุ์พืชอาหารสัตว์ ซึ่งเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการต้องปลูกพืชอาหารสัตว์ ตามหลักเกณฑ์ของโครงการ โดยพันธุ์พืชอาหารสัตว์ที่เกษตรกรปลูก ได้แก่ หญ้าเนเปียร์ปากช่อง 1 หญ้าแพงโกล่า หญ้ากินนีสีม่วง หญ้ารูชี ถั่วพลิแคททุลัม เป็นต้น

ตารางที่ 4 การสนับสนุนพืชอาหารสัตว์ให้เกษตรกรในโครงการ

ประเด็น	จำนวน (N = 85)	ร้อยละ
1. พันธุ์พืชอาหารสัตว์ที่ได้รับจากโครงการ		
1 – 10 กิโลกรัม	6	7.10
50 กิโลกรัม	3	3.50
100 กิโลกรัม	3	3.50
ไม่ระบุ	73	85.90
รวม	85	100
2. ค่าใช้จ่ายในการปลูกพืชอาหารสัตว์เฉลี่ย/บาท		
1,000 – 2,000 บาท	30	34.10
2,001 - 4,999 บาท	21	24.80
มากกว่า 5,000 บาทขึ้นไป	5	6.00
ไม่ระบุ	29	34.10
รวม	85	100
3. ปัจจุบันมีพื้นที่ปลูกพืชอาหารสัตว์		
1 – 5 ไร่	72	84.60
6 – 10 ไร่	2	2.40
11 ไร่ขึ้นไป	4	4.80
ไม่ระบุ	7	8.20
รวม	85	100
4. พืชอาหารสัตว์ที่ปลูกได้ในปัจจุบัน เพียงพอต่อการบริโภคของสัตว์		
เพียงพอ	55	64.70
ไม่เพียงพอ	30	35.30
รวม	85	100
5. ในกรณีพืชอาหารสัตว์ไม่เพียงพอ ซื้อจำนวน		
100 – 1,000 บาท	3	3.60
1,001 – 2,000 บาท	3	3.60
2,001 ขึ้นไป	2	2.40
ไม่ระบุ	77	90.40
รวม	85	100

ตารางที่ 4 การสนับสนุนพืชอาหารสัตว์ให้เกษตรกรในโครงการ (ต่อ)

ประเด็น	จำนวน (N = 85)	ร้อยละ
6. การสนับสนุนท่อนพันธุ์หญ้าอาหารสัตว์		
เพียงพอ	35	41.2
ไม่เพียงพอ	50	58.8
รวม	85	100

จากตารางที่ 4 พบว่า การสนับสนุนท่อนพันธุ์หญ้าอาหารสัตว์เทียบกับจำนวนสัตว์ที่ได้รับเกษตรกรส่วนใหญ่ให้ความเห็นว่าพืชอาหารสัตว์ที่ได้รับการสนับสนุนไม่เพียงพอ จำนวน 50 ราย คิดเป็นร้อยละ 58.80 และเกษตรกรให้ความเห็นว่าพืชอาหารสัตว์ที่ได้รับการสนับสนุนเพียงพอ จำนวน 35 ราย คิดเป็นร้อยละ 41.20

กรณีไม่เพียงพอทำให้ต้องลงทุนในการซื้อท่อนพันธุ์เพิ่มเฉลี่ยเป็นเงิน 1,000-1,999 บาท จำนวน 67 ราย คิดเป็นร้อยละ 78.60 เฉลี่ยเป็นเงิน 2,000-2,999 บาท จำนวน 8 ราย คิดเป็นร้อยละ 9.50 เฉลี่ยเป็นเงิน 3,000-3,999 บาท จำนวน 4 ราย คิดเป็นร้อยละ 4.80 และมากกว่า 5,000 บาทขึ้นไป จำนวน 6 ราย คิดเป็นร้อยละ 7.10

พันธุ์พืชอาหารสัตว์ที่ได้รับจากโครงการ จากการประเมินพบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ได้รับพันธุ์พืชอาหารสัตว์ เฉลี่ย 1-10 กิโลกรัม จำนวน 6 ราย คิดเป็นร้อยละ 7.10 เฉลี่ย 50 กิโลกรัม จำนวน 3 ราย คิดเป็นร้อยละ 3.50 และตั้งแต่ 100 กิโลกรัม จำนวน 3 ราย คิดเป็นร้อยละ 3.50 และอื่นๆ ไม่ระบุคำตอบ จำนวน 73 ราย คิดเป็นร้อยละ 85.90

ค่าใช้จ่ายในการปลูกพืชอาหารสัตว์ จากการประเมินพบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่มีค่าใช้จ่ายในการปลูกพืชอาหารสัตว์เฉลี่ย 1,000-2,000 บาท จำนวน 30 ราย คิดเป็นร้อยละ 34.10 เฉลี่ย 2,001-4,999 บาท จำนวน 21 ราย คิดเป็นร้อยละ 24.80 เฉลี่ยมากกว่า 5,000 บาทขึ้นไป จำนวน 5 ราย คิดเป็นร้อยละ 6.00 และไม่ระบุคำตอบ จำนวน 29 ราย คิดเป็นร้อยละ 34.10

ปัจจุบันมีพื้นที่ปลูกพืชอาหารสัตว์ จากการประเมินพบว่า พื้นที่ปลูก 1-5 ไร่ จำนวน 72 ราย คิดเป็นร้อยละ 84.60 พื้นที่ปลูก 6-10 ไร่ จำนวน 2 ราย คิดเป็นร้อยละ 2.40 พื้นที่ปลูก 11 ไร่ขึ้นไป จำนวน 4 ราย คิดเป็นร้อยละ 4.80 และไม่ระบุคำตอบ จำนวน 7 ราย คิดเป็นร้อยละ 8.20

พืชอาหารสัตว์ที่ปลูกได้ในปัจจุบัน เพียงพอต่อการบริโภคของสัตว์ จากการประเมินพบว่า ส่วนใหญ่พืชอาหารสัตว์ที่ปลูกได้เพียงพอต่อการบริโภคของสัตว์ จำนวน 55 ราย คิดเป็นร้อยละ 64.70 และพืชอาหารสัตว์ที่ปลูกไม่เพียงพอ จำนวน 30 ราย คิดเป็นร้อยละ 35.30

กรณีพืชอาหารสัตว์ไม่เพียงพอ ค่าเฉลี่ยการซื้อ 100-1,000 บาท จำนวน 3 ราย คิดเป็นร้อยละ 3.60 เฉลี่ยการซื้อ 1,001-2,000 บาท จำนวน 3 ราย คิดเป็นร้อยละ 3.60 เฉลี่ยการซื้อ 2,001 ขึ้นไป จำนวน 2 ราย คิดเป็นร้อยละ 2.40 และไม่ระบุคำตอบ จำนวน 77 ราย คิดเป็นร้อยละ 90.40

ตารางที่ 5 ระดับความพึงพอใจของเกษตรกรต่อปัจจัยการผลิตที่ได้รับ

ประเด็นความพึงพอใจ	$\bar{X}$	SD	ระดับความพึงพอใจ	อันดับ
จำนวนโคเนื้อที่ได้รับ	4.12	0.97	มาก	1
คุณลักษณะโคเนื้อที่ได้รับ	3.75	1.08	มาก	4
การให้ลูกของโคเนื้อที่ได้รับ	3.61	1.09	มาก	5
ความเหมาะสมของพันธุ์พืชอาหารสัตว์กับพื้นที่	3.95	0.96	มาก	2
คุณภาพของพันธุ์พืชอาหารสัตว์ที่ได้รับ	3.80	1.19	มาก	3
ภาพรวมความพึงพอใจต่อการปัจจัยการผลิต	3.85	1.06	มาก	

จากตารางที่ 5 พบว่า เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการพระราชรัฐ-สานพลังน่านพัฒนาอาชีพการเลี้ยงโคเนื้อภายใต้ โครงการธนาคารโค-กระบือเพื่อเกษตรกร ตามพระราชดำริมีความพึงพอใจต่อการปัจจัยการผลิตที่ได้รับในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.85$, $SD = 1.06$) โดยเรียงลำดับความพึงพอใจ ดังนี้ จำนวนโคเนื้อที่ได้รับ ($\bar{X} = 4.12$, $SD = 0.97$) รองลงมาคือความเหมาะสมของพันธุ์พืชอาหารสัตว์กับพื้นที่ ($\bar{X} = 3.95$, $SD = 0.96$) คุณภาพของพันธุ์พืชอาหารสัตว์ที่ได้รับ ($\bar{X} = 3.80$, $SD = 1.19$) คุณลักษณะโคเนื้อที่ได้รับ ($\bar{X} = 3.75$, $SD = 1.08$) และ การให้ลูกของโคเนื้อที่ได้รับ ($\bar{X} = 3.61$, $SD = 1.09$) ตามลำดับ

การส่งเสริมพัฒนาและถ่ายทอดองค์ความรู้

เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการพระราชรัฐสานพลังน่าน พัฒนาอาชีพการเลี้ยงโคเนื้อภายใต้ โครงการธนาคารโค-กระบือเพื่อเกษตรกร ตามพระราชดำริ จะได้รับการส่งเสริมพัฒนาและถ่ายทอดองค์ความรู้การเลี้ยงโคเนื้อแบบประณีต

ตารางที่ 6 ระดับความพึงพอใจของเกษตรกรต่อการส่งเสริมพัฒนาและถ่ายทอดองค์ความรู้

ประเด็นความพึงพอใจ	$\bar{X}$	SD	ระดับความพึงพอใจ	อันดับ
ความเข้าใจของเนื้อหา	4.09	0.87	มาก	1
ความเหมาะสมของระยะเวลา	3.70	1.04	มาก	4
ความเหมาะสมของสถานที่	3.72	1.03	มาก	3
เนื้อหาตรงกับความต้องการ	3.88	1.09	มาก	2
ภาพรวมความพึงพอใจต่อการส่งเสริมพัฒนาและถ่ายทอดองค์ความรู้	3.85	1.01	มาก	

จากตารางที่ 6 พบว่า เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการประชารัฐ-สานพลังน่านพัฒนาอาชีพการเลี้ยงโคเนื้อภายใต้ โครงการธนาคารโค-กระบือ เพื่อเกษตรกรตามพระราชดำริ มีความพึงพอใจต่อการส่งเสริมพัฒนาและถ่ายทอดองค์ความรู้ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.85$, $SD = 1.01$) โดยเรียงลำดับความพึงพอใจ ดังนี้ ความเข้าใจของเนื้อหา ($\bar{X} = 4.09$, $SD = 0.87$) รองลงมาคือ เนื้อหาตรงกับความต้องการ ($\bar{X} = 3.88$, $SD = 1.09$) ความเหมาะสมของสถานที่ ($\bar{X} = 3.72$, $SD = 1.03$) และความเหมาะสมของระยะเวลา ($\bar{X} = 3.70$, $SD = 1.04$) ตามลำดับ

ตารางที่ 7 ระดับความพึงพอใจของเกษตรกรต่อการให้บริการของเจ้าหน้าที่

ประเด็นความพึงพอใจ	$\bar{X}$	SD	ระดับความพึงพอใจ	อันดับ
การให้บริการผสมเทียม	4.02	1.03	มาก	3
การให้บริการสนับสนุนพ่อพันธุ์	2.71	1.70	ปานกลาง	4
การให้บริการด้านดูแลสุขภาพสัตว์	4.04	1.05	มาก	2
การติดตามให้คำแนะนำ	4.16	0.94	มาก	1
ภาพรวมความพึงพอใจต่อการให้บริการของเจ้าหน้าที่	3.73	1.18	มาก	

จากตารางที่ 7 พบว่า เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการประชารัฐ-สานพลังน่านพัฒนาอาชีพการเลี้ยงโคเนื้อภายใต้ โครงการธนาคารโค-กระบือ เพื่อเกษตรกรตามพระราชดำริ มีความพึงพอใจต่อการให้บริการของเจ้าหน้าที่ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.73$,SD = 1.18) โดยเรียงลำดับ ดังนี้ ความพึงพอใจต่อการติดตามให้คำแนะนำ ($\bar{X} = 4.16$,SD = 0.94) การให้บริการด้านดูแลสุขภาพสัตว์ ($\bar{X} = 4.04$,SD = 1.05) และการให้บริการผสมเทียม ($\bar{X} = 4.02$,SD = 1.03) อยู่ในระดับมาก และความพึงพอใจต่อการให้บริการสนับสนุนพ่อพันธุ์ ($\bar{X} = 2.71$,SD = 1.70) อยู่ในระดับปานกลาง

2.3 ด้านกระบวนการ (Process Evaluation : P)

ตารางที่ 8 การสร้างโรงเรือนเพื่อเลี้ยงโคเนื้อ

การสร้างโรงเรือน	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
สร้าง	85	100.00
ไม่สร้าง	-	-
รวม	85	100

จากตารางที่ 8 พบว่า เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการประชารัฐ-สานพลังน่านพัฒนาอาชีพการเลี้ยงโคเนื้อ ภายใต้โครงการธนาคารโค-กระบือ เพื่อเกษตรกรตามพระราชดำริ มีการสร้างโรงเรือนทั้ง 85 ราย คิดเป็นร้อยละ 100

ตารางที่ 9 ลักษณะรูปแบบการเลี้ยงโคเนื้อ

รูปแบบการเลี้ยง	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
เลี้ยงแบบขังคอก	22	25.90
เลี้ยงแบบปล่อยธรรมชาติ	43	50.60
เลี้ยงทั้ง 2 แบบ	16	23.50
รวม	85	100

จากตารางที่ 9 พบว่า เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการส่วนใหญ่มีการเลี้ยงโคเนื้อแบบเลี้ยงปล่อยธรรมชาติ จำนวน 43 ราย คิดเป็นร้อยละ 50.60 เลี้ยงแบบขังคอก จำนวน 22 ราย คิดเป็นร้อยละ 25.90 และมีการเลี้ยงทั้งแบบขังคอกและเลี้ยงแบบปล่อยธรรมชาติ จำนวน 16 ราย คิดเป็นร้อยละ 23.50

2.4 ด้านผลผลิต (Product Evaluation : P)

ตารางที่ 10 จำนวนลูกโคเกิดใหม่ภายหลังจากการเข้าร่วมโครงการ

ลูกโคเกิดใหม่	จำนวนลูกโค (ตัว)	ร้อยละ
เพศผู้	18	54.54
เพศเมีย	15	45.46
รวม	33	100

จากตารางที่ 10 พบว่า โคเนื้อที่เกษตรกรได้รับเมื่อเข้าร่วมโครงการให้ลูกโคเกิดใหม่จำนวน 33 ตัว ได้ลูกโคเพศผู้ จำนวน 18 ตัว และได้ลูกโคเพศเมีย จำนวน 15 ตัว

การใช้ประโยชน์มูลโคเนื้อ

สำนักงานปศุสัตว์จังหวัดน่านร่วมกับหน่วยงานราชการในพื้นที่ ได้แก่ กรมส่งเสริมการเกษตร กรมพัฒนาที่ดิน สนับสนุนการใช้ประโยชน์จากมูลโคเนื้อ และผลิตปุ๋ยอินทรีย์ ซึ่งพบว่า เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการมีการนำมูลโคไปใช้ประโยชน์ ดังนี้

- 1) การนำมูลสัตว์ไปใช้แทนปุ๋ยเคมี พบว่าเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการนำมูลสัตว์ไปใช้แทนปุ๋ยเคมีจำนวน 85 ราย คิดเป็นร้อยละ 100 ทำให้สามารถประหยัดค่าใช้จ่ายในการซื้อปุ๋ยได้
- 2) การนำมูลสัตว์ไปใช้ในบ่อแก๊สชีวภาพ พบว่าเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการนำมูลสัตว์ไปใช้ในบ่อแก๊สชีวภาพ จำนวน 80 ราย คิดเป็นร้อยละ 94.10 ทำให้ประหยัดค่าแก๊สหุงต้มได้เฉลี่ยเดือนละ 500 บาทต่อครัวเรือน
- 3) การขายมูลสัตว์ พบว่าเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการนำมูลสัตว์ไปขาย จำนวน 85 ราย คิดเป็นร้อยละ 100

ตารางที่ 11 ระดับความพึงพอใจของเกษตรกรต่อผลสัมฤทธิ์ของโครงการ

ประเด็นความพึงพอใจ	$\bar{X}$	SD	ระดับความพึงพอใจ	อันดับ
สามารถนำมูลสัตว์ไปใช้ประโยชน์	3.89	1.195	มาก	1
มีรายได้เพิ่มจากการใช้มูลสัตว์	3.46	1.171	มาก	2
สามารถลดรายจ่ายภายในครัวเรือนได้	3.21	1.166	ปานกลาง	4
จำนวนสัตว์ในฝูงเพิ่มขึ้น	3.42	1.467	มาก	3
มีการขยายพื้นที่ปลูกพืชอาหารสัตว์เพิ่มขึ้น	3.14	1.114	ปานกลาง	5
มีการปลูกพืชอาหารสัตว์ต่อเนื่อง	3.08	1.071	ปานกลาง	6
มีการเลี้ยงสัตว์แบบประณีต	2.95	1.022	ปานกลาง	7
ภาพรวมความพึงพอใจต่อผลสัมฤทธิ์ของโครงการ	3.30	1.172	ปานกลาง	

จากตารางที่ 11 พบว่า เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการประจักษ์-สานพลังน่านพัฒนาอาชีพการเลี้ยงโคเนื้อภายใต้โครงการธนาคารโค-กระบือ เพื่อเกษตรกรตามพระราชดำริ มีความพึงพอใจต่อผลสัมฤทธิ์ของโครงการในภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.30$, $SD = 1.172$) โดยมีความพึงพอใจต่อการนำมูลสัตว์ไปใช้ประโยชน์ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 3.89$, $SD = 1.195$) และมีความพึงพอใจต่อผลสัมฤทธิ์ของโครงการในเรื่องอื่น ๆ อยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับความพึงพอใจ ดังนี้ มีรายได้เพิ่มจากการใช้มูลสัตว์ ($\bar{X} = 3.46$, $SD = 1.171$) จำนวนสัตว์ในฝูงเพิ่มขึ้น ($\bar{X} = 3.42$, $SD = 1.467$) สามารถลดรายจ่ายภายในครัวเรือน ($\bar{X} = 3.21$, $SD = 1.166$) มีการปลูกพืชอาหารสัตว์ต่อเนื่อง ($\bar{X} = 3.08$, $SD = 1.071$) มีการเลี้ยงสัตว์แบบประณีต ($\bar{X} = 2.95$, $SD = 1.022$) และมีความพึงพอใจระดับปานกลาง ดังนี้ สามารถลดรายจ่ายภายในครัวเรือนได้ ($\bar{X} = 3.21$, $SD = 1.166$) มีการขยายพื้นที่ปลูกพืชอาหารสัตว์เพิ่มขึ้น ($\bar{X} = 3.14$, $SD = 1.114$) มีการปลูกพืชอาหารสัตว์ต่อเนื่อง ($\bar{X} = 3.08$, $SD = 1.071$) มีการเลี้ยงสัตว์แบบประณีต ($\bar{X} = 2.095$, $SD = 1.022$)

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะของโครงการพระราชรัฐ-สานพลังน่านพัฒนา อาชีพการเลี้ยงโคเนื้อภายใต้ โครงการธนาคารโค-กระบือ เพื่อเกษตรกรตามพระราชดำริ

จากการสัมภาษณ์เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการพระราชรัฐ-สานพลังน่านพัฒนาอาชีพการเลี้ยงโคเนื้อ ภายใต้โครงการธนาคารโค-กระบือ เพื่อเกษตรกรตามพระราชดำริ พบว่า

1) เกษตรกรต้องการได้รับการฝึกอบรมเรื่องการดูแลสุขภาพ การดูแลแม่โคที่กำลังท้อง การทำอาหารหมัก การเก็บถนอมพืชอาหารสัตว์ไว้ใช้ในช่วงแล้ง และการฝึกอบรมการแปรรูปเนื้อโคขุน และเกษตรกรเห็นว่าพันธุ์พืชอาหารสัตว์ที่ได้รับการสนับสนุนมีปริมาณน้อยเกินไป ควรมีการส่งเสริมการใช้อาหารข้น และแร่ธาตุ และควรมีการสนับสนุนอุปกรณ์ในการเลี้ยงโคเนื้อ รวมทั้ง เกษตรกรต้องการให้ภาครัฐช่วยเรื่องการตลาดโคเนื้อ

2) เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการได้รับการส่งเสริม และถ่ายทอดความรู้ในเรื่องต่าง ๆ แต่ยังไม่นำความรู้ไปใช้ เช่น การเลี้ยงโคเนื้อ โดยยังมีเกษตรกรที่เลี้ยงโคเนื้อแบบปล่อยธรรมชาติ และหลักสูตรการฝึกอบรมยังไม่ครอบคลุมความต้องการของเกษตรกร

ข้อเสนอแนะ

1) จากปัญหาอุปสรรค เจ้าหน้าที่ควรเข้าไปติดตาม และให้คำแนะนำแก่เกษตรกรมากขึ้น ควรมีการจัดหลักสูตรการฝึกอบรมให้ตรงตามความต้องการของเกษตรกร และนำผลการประเมินไปใช้ในการปรับปรุงการดำเนินของโครงการ เพื่อให้โครงการมีประสิทธิภาพ ตรงตามวัตถุประสงค์ของโครงการ และควรบูรณาการร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น ในเรื่องการจัดทำบัญชีครัวเรือน/บัญชีฟาร์ม ควรบูรณาการกับกรมตรวจบัญชีสหกรณ์ แนะนำและให้ความรู้เพื่อให้เกษตรกรมีความรู้ความเข้าใจในการทำบัญชีครัวเรือน/บัญชีฟาร์ม เพื่อให้เกษตรกรมีการพัฒนาความรู้ด้านบัญชีสามารถใช้ข้อมูลทางบัญชีในการบริหารจัดการงานในครอบครัวหรืออาชีพได้

2) จากการประเมินโครงการพระราชรัฐ-สานพลังน่านพัฒนาอาชีพการเลี้ยงโคเนื้อ ภายใต้โครงการธนาคารโค-กระบือ เพื่อเกษตรกรตามพระราชดำริ ในปีงบประมาณ พ.ศ. 2561 ซึ่งเป็นการประเมินผลระหว่างดำเนินโครงการ พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่มีการพัฒนาอาชีพการเลี้ยงโคเนื้อเพิ่มขึ้น โดยลดพื้นที่การปลูกข้าวโพดลดลง และเป็นการลดปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่า ซึ่งเป็นการแก้ไขปัญหาระบบนิเวศน์และสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน ทั้งนี้ ควรให้มีเก็บตัวเลขอย่างชัดเจนในการประเมินเมื่อสิ้นสุดโครงการ เพื่อให้ทราบผลสัมฤทธิ์ที่แท้จริง

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การประเมินผลสัมฤทธิ์ของการดำเนินงานโครงการพระราชรัฐ-สานพลังน่านพัฒนาอาชีพการเลี้ยงโคเนื้อ ภายใต้โครงการธนาคารโค-กระบือเพื่อเกษตรกร ตามพระราชดำริ เป็นการประเมินผลระหว่างการทำงานโครงการ (On-going Evaluation) หลังจากเกษตรกรเข้าร่วมโครงการแล้ว 2 ปี โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อประเมินผลสัมฤทธิ์ของการดำเนินงานโครงการพระราชรัฐ-สานพลังน่านพัฒนาอาชีพการเลี้ยงโคเนื้อ ภายใต้โครงการธนาคารโค-กระบือ เพื่อเกษตรกรตามพระราชดำริและ 2) เพื่อศึกษาปัญหา และอุปสรรคของพระราชรัฐ-สานพลังน่านพัฒนาอาชีพการเลี้ยงโคเนื้อ ภายใต้โครงการธนาคารโค-กระบือ เพื่อเกษตรกรตามพระราชดำริ โดยเก็บข้อมูลจากเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการในพื้นที่ดำเนินการ 8 อำเภอในจังหวัดน่าน ได้แก่ อำเภอเวียงสา อำเภอนาน้อย อำเภอบ้านหลวง อำเภอภูเพียง อำเภอปัว อำเภอแม่จริม อำเภอทุ่งช้าง และอำเภอสันติสุข จำนวน 100 ราย มีผู้ตอบแบบประเมิน จำนวน 85 ราย คิดเป็นร้อยละ 85

สรุปผลการประเมิน

การประเมินผลสัมฤทธิ์ของการดำเนินงานโครงการพระราชรัฐ-สานพลังน่านพัฒนาอาชีพการเลี้ยงโคเนื้อ ภายใต้โครงการธนาคารโค-กระบือ เพื่อเกษตรกรตามพระราชดำริ พบว่า

1. เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการพระราชรัฐ-สานพลังน่านพัฒนาอาชีพการเลี้ยงโคเนื้อ ภายใต้โครงการธนาคารโค-กระบือ เพื่อเกษตรกรตามพระราชดำริ ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย จำนวน 75 ราย คิดเป็นร้อยละ 88.20 และส่วนใหญ่อายุอยู่ระหว่าง 50-59 ปี จำนวน 46 ราย คิดเป็นร้อยละ 53.70 ซึ่งพื้นที่เกษตรกรปลูกก่อนเข้าร่วมโครงการ ได้แก่ ข้าว ข้าวโพด มันสำปะหลัง ปาล์ม และยางพารา

2. ผลการประเมินผลการดำเนินงานโครงการพระราชรัฐ-สานพลังน่านพัฒนาอาชีพการเลี้ยงโคเนื้อ ภายใต้โครงการธนาคารโค-กระบือ เพื่อเกษตรกรตามพระราชดำริ ด้านบริบทหรือสภาวะแวดล้อม ด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการ และด้านผลผลิต สรุปได้ดังนี้

2.1 ด้านบริบทหรือสภาวะแวดล้อม พบว่า เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการพระราชรัฐ-สานพลังน่านพัฒนาอาชีพการเลี้ยงโคเนื้อ ภายใต้โครงการธนาคารโค-กระบือ เพื่อเกษตรกรตามพระราชดำริ ซึ่งเกษตรกรส่วนใหญ่ไม่เคยเลี้ยงโคเนื้อมาก่อน

2.2 ด้านปัจจัยนำเข้า พบว่า เมื่อเข้าร่วมโครงการเกษตรกรจะได้รับการสนับสนุนโคเนื้อจากธนาคารโค-กระบือ เพื่อเกษตรกรตามพระราชดำริ (ธคก.) รายละ 5 แม่ และได้รับพันธุ์พืชอาหารสัตว์ ได้แก่ หญ้าเนเปียร์ปากช่อง 1 หญ้าแพงโกล่า หญ้ากินนีสีม่วง หญ้ารูซี่ ถั่วพลิแคทุลุ่ม

เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการมีความพึงพอใจต่อปัจจัยนำเข้าอยู่ในระดับมาก ทั้งในด้านปัจจัยการผลิต การส่งเสริมพัฒนาและถ่ายทอดองค์ความรู้ และการให้บริการของเจ้าหน้าที่ โดยในด้านปัจจัยการผลิต เกษตรกรพึงพอใจต่อจำนวนโคเนื้อที่ได้รับมากที่สุด รองลงมา คือ ความเหมาะสมของพันธุ์พืชอาหารสัตว์กับพื้นที่ คุณภาพของพันธุ์พืชอาหารสัตว์ที่ได้รับ คุณลักษณะโคเนื้อที่ได้รับ และการให้ลูกของโคเนื้อที่ได้รับ ด้านการส่งเสริมพัฒนาและถ่ายทอดองค์ความรู้ เกษตรกรมีความเข้าใจเนื้อหามากที่สุด รองลงมา คือ เนื้อหาตรงกับความต้องการ ความเหมาะสมของสถานที่ และความเหมาะสมของระยะเวลา ส่วนในการให้บริการของเจ้าหน้าที่ เกษตรกรมีความพึงพอใจต่อการติดตามให้คำแนะนำมากที่สุด รองลงมา คือ การให้บริการด้านดูแลสุขภาพสัตว์ การให้บริการผสมเทียม และการให้บริการสนับสนุนพ่อพันธุ์

2.3 ด้านกระบวนการ พบว่า เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการประชารัฐ-สานพลังน่านพัฒนาอาชีพการเลี้ยงโคเนื้อ ภายใต้โครงการธนาคารโค-กระบือ เพื่อเกษตรกรตามพระราชดำริ มีการสร้างโรงเรือนทั้ง 85 ราย และเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการส่วนใหญ่มีการเลี้ยงโคเนื้อแบบเลี้ยงปล่อยธรรมชาติ

2.4 ด้านผลผลิต โคเนื้อที่เกษตรกรได้รับเมื่อเข้าร่วมโครงการให้ลูกโคเกิดใหม่ จำนวน 33 ตัว ได้ลูกโคเพศผู้ จำนวน 18 ตัว และได้ลูกโคเพศเมีย จำนวน 15 ตัว

เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการมีความพึงพอใจต่อผลสัมฤทธิ์ของโครงการอยู่ในระดับ ปานกลาง โดยมีความพึงพอใจต่อการนำมูลสัตว์ไปใช้ประโยชน์ อยู่ในระดับมาก และมีความพึงพอใจต่อผลสัมฤทธิ์ของโครงการในเรื่องอื่น ๆ อยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับความพึงพอใจ ดังนี้ มีรายได้เพิ่มจากการใช้มูลสัตว์ จำนวนสัตว์ในฝูงเพิ่มขึ้น สามารถลดรายจ่ายภายในครัวเรือน มีการปลูกพืชอาหารสัตว์ต่อเนื่อง มีการเลี้ยงสัตว์แบบประณีต และมีความพึงพอใจระดับปานกลาง ดังนี้ สามารถลดรายจ่ายภายในครัวเรือนได้ มีการขยายพื้นที่ปลูกพืชอาหารสัตว์เพิ่มขึ้น มีการปลูกพืชอาหารสัตว์ต่อเนื่อง และมีการเลี้ยงสัตว์แบบประณีต

3. จากการสัมภาษณ์เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ พบว่า เกษตรกรต้องการได้รับการฝึกอบรม เรื่องการดูแลสุขภาพ การดูแลแม่โคที่กำลังท้อง การทำอาหารหมัก การเก็บถนอมพืชอาหารสัตว์ไว้ใช้ในช่วงแล้ง และการฝึกอบรมการแปรรูปเนื้อโคขุน และเกษตรกรเห็นว่าพันธุ์พืชอาหารสัตว์ที่ได้รับการสนับสนุนมีปริมาณน้อยเกินไป ควรมีการส่งเสริมการใช้อาหารข้น และแร่ธาตุ และควรมีการสนับสนุนอุปกรณ์ในการเลี้ยงโคเนื้อ รวมทั้ง เกษตรกรต้องการให้ภาครัฐช่วยเรื่องการตลาดโคเนื้อ

อภิปรายผล

จากการประเมินผลการดำเนินงานโครงการประชารัฐ-สานพลังน่านพัฒนาอาชีพการเลี้ยงโคเนื้อ ภายใต้โครงการธนาคารโค-กระบือ เพื่อเกษตรกรตามพระราชดำริ สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

1. ผลสัมฤทธิ์ คือ เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการประชารัฐ-สานพลังน่านพัฒนาอาชีพการเลี้ยงโคเนื้อ ภายใต้โครงการธนาคารโค-กระบือ เพื่อเกษตรกรตามพระราชดำริ ทำให้สร้างอาชีพการเลี้ยงโคเนื้อ อย่างยั่งยืนแก่เกษตรกร และเกษตรกรสามารถลดรายจ่าย เพิ่มรายได้จากการผลิตลูกโค จำหน่ายมูลโค ใช้ปุ๋ยอินทรีย์จากมูลโคทำให้สามารถลดการใช้ปุ๋ยเคมี การนำมูลโคไปใช้ในบ่อแก๊สชีวภาพ และมีการลดพื้นที่ในการเพาะปลูกข้าวโพดอย่างน้อยรายละ 5 ไร่ นอกจากนี้ ยังทำให้เกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อที่มีจำนวนเพิ่มขึ้น ผลิตลูกโคเนื้อเข้าสู่ระบบได้มากขึ้น สามารถนำไปขยายให้เกษตรกรรายอื่นได้ สร้างความมั่นคงทางด้านอาหาร และแก้ไขปัญหาขาดแคลนโคเนื้อ สู่ห่วงโซ่การผลิตโคเนื้อของประเทศ ได้ ในขณะเดียวกัน การที่เกษตรกรหันมาประกอบอาชีพการเลี้ยงโคเนื้อทดแทนการปลูกข้าวโพดนั้นยังส่งเสริมอาชีพและสร้างรายได้แก่เกษตรกรอย่างยั่งยืน และเป็นการลดปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่า ซึ่งเป็นการแก้ไขปัญหาระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน

2. ปัญหา อุปสรรค คือ เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการได้รับการส่งเสริม และถ่ายทอดความรู้ในเรื่องต่าง ๆ แต่ยังไม่ได้นำความรู้ไปประยุกต์ใช้ อาทิเช่น การเลี้ยงโคเนื้อ โดยยังมีเกษตรกรที่เลี้ยงโคเนื้อแบบปล่อยธรรมชาติ และหลักสูตรการฝึกอบรมยังไม่ครอบคลุมความต้องการของเกษตรกร เพราะเกษตรกรยังต้องการฝึกอบรมเรื่องอื่น ๆ นอกจากนี้ เกษตรกรเห็นว่าพันธุ์พืชอาหารสัตว์ที่ได้รับการสนับสนุนมีปริมาณน้อยเกินไป ควรมีการส่งเสริมการใช้อาหารข้น และแร่ธาตุ และควรมีการสนับสนุนอุปกรณ์ในการเลี้ยงโคเนื้อ รวมทั้ง เกษตรกรต้องการให้ภาครัฐช่วยเรื่องการตลาดโคเนื้อด้วย

ข้อเสนอแนะ

1. จากปัญหาอุปสรรค เจ้าหน้าที่ควรเข้าไปติดตาม และให้คำแนะนำแก่เกษตรกรมากขึ้น ควรมีการจัดหลักสูตรการฝึกอบรมให้ตรงตามความต้องการของเกษตรกร และนำผลการประเมินไปใช้ในการปรับปรุงการดำเนินของโครงการ เพื่อให้โครงการมีประสิทธิภาพ ตรงตามวัตถุประสงค์ของโครงการ และควรบูรณาการร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น ในเรื่องการจัดทำบัญชีครัวเรือน/บัญชีฟาร์ม ควรบูรณาการกับกรมตรวจบัญชีสหกรณ์ แนะนำและให้ความรู้เพื่อให้เกษตรกรมีความรู้ความเข้าใจในการทำบัญชีครัวเรือน/บัญชีฟาร์ม เพื่อให้เกษตรกรมีการพัฒนาความรู้ด้านบัญชีสามารถใช้ข้อมูลทางบัญชีในการบริหารจัดการงานในครอบครัวหรืออาชีพได้

2. ในส่วนของการประเมินความพึงพอใจ เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการมีความพึงพอใจต่อโครงการอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งบ่งบอกว่าการดำเนินงานของโครงการตรงต่อความต้องการของเกษตรกร แต่หากจะมีการขยายโครงการให้เกษตรกรในพื้นที่นั้น จำเป็นต้องมีการสำรวจความต้องการของเกษตรกรในพื้นที่และมีการติดตามและนำมาปรับปรุงต่อไป ทั้งนี้ การประเมินผลการดำเนินงานโครงการประจักษ์-ฐานพลังน้ำพัฒนาอาชีพการเลี้ยงโคเนื้อ ภายใต้โครงการธนาคารโค-กระบือ เพื่อเกษตรกรตามพระราชดำริ ในครั้งนี้เป็นการประเมินผลระหว่างการดำเนินงานโครงการ (On-going Evaluation) หลังจากเกษตรกรเข้าร่วมโครงการแล้ว 2 ปี ซึ่งผลการประเมินในครั้งนี้สามารถใช้เป็นข้อมูลให้กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำไปปรับปรุงกระบวนการทำงานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นก่อนสิ้นสุดโครงการ และผู้บริหารสามารถใช้เป็นข้อมูลในการกำหนดนโยบายในการส่งเสริมอาชีพในรูปแบบที่เหมาะสมต่อไป โดยการประเมินครั้งนี้เป็นการประเมินผลผลิตที่ได้ (Output) กับผลกระทบในระยะสั้นของโครงการ (Effect) จึงควรมีการประเมินผลหลังจากที่โครงการสิ้นสุดแล้ว (Post Evaluation) อีกครั้งเพื่อประเมินผลกระทบ (Impact) อันเกิดจากการดำเนินงานตามโครงการ โดยเปรียบเทียบระหว่างก่อนและหลังการดำเนินงาน เพื่อวิเคราะห์ว่าผลการดำเนินงานนั้นเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้หรือไม่ อย่างไร

3. จากการประเมินโครงการประจักษ์-ฐานพลังน้ำพัฒนาอาชีพการเลี้ยงโคเนื้อ ภายใต้โครงการธนาคารโค-กระบือ เพื่อเกษตรกรตามพระราชดำริ ในปีงบประมาณ พ.ศ. 2561 ซึ่งเป็นการประเมินผลระหว่างดำเนินโครงการ พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่มีการพัฒนาอาชีพการเลี้ยงโคเนื้อเพิ่มขึ้น โดยลดพื้นที่การปลูกข้าวโพดลดลง และเป็นการลดปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่า ซึ่งเป็นการแก้ไขปัญหาระบบนิเวศน์และสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน ทั้งนี้ ควรให้มีเก็บตัวเลขอย่างชัดเจนในการประเมินเมื่อสิ้นสุดโครงการ เพื่อให้ทราบผลสัมฤทธิ์ที่แท้จริง

บรรณานุกรม

- กรวีร์ ศรีกิจการ. 2545. เอกสารประกอบการบรรยาย พ.ศ. 703: การประเมินแผนและโครงการ. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- กิตติธัช อัมวัฒนกุล. (2553). ความพึงพอใจของประชาชนที่มีต่อการให้บริการด้านโครงสร้างพื้นฐานขององค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอโนนไทย จังหวัดนครราชสีมา. นครราชสีมา: สำนักวิชาวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี.
- เจษฎา อังกาบสี. (2554). การพัฒนาแบบวัดเจตคติและกลยุทธ์ด้านอาชีพและการนำไปใช้ในการให้คำปรึกษากลุ่มด้านอาชีพ. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทศึกษาศาสตร์ สาขาจิตวิทยาการให้คำปรึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ณรงค์ นันทวรรณ. (2547). การบริหารโครงการ. กรุงเทพฯ: พลิกส์เซ็นเตอร์.
- ถวัลย์ มาศจรัส และเชาวฤทธิ์ จงเกษกรณ์. (2547). นวัตกรรมการศึกษาชุดการนิเทศเพื่อปฏิรูปการศึกษาและพัฒนาการเรียนรู้. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์เซนจูรี.
- นิตา ชูโต นงราม เศรษฐพานิช และนิตยา ภัสสรศิริ. (2544). “การประเมินโครงการ” ในประมวลสาระชุดวิชาการวิจัยการบริหารการศึกษา. หน่วยที่ 14. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- บรรเทิง มาแสง. (2530). การติดตามและประเมินผลโครงการ. กรุงเทพฯ : กองประเมินผล สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร
- พรพิมล แร่งสาธิตการณ. (2553). การศึกษาผลการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านแหลมหิน หมู่ 1 ตำบลไม้เค็ด อำเภอเมือง จังหวัดปราจีนบุรี. ปัญหาพิเศษรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาวิชาการจัดการภาครัฐและภาคเอกชน. วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ. มหาวิทยาลัยบูรพา.
- พิชิต ฤทธิ์จรรยา. (2555). เทคนิคการประเมินโครงการ. กรุงเทพฯ : แฮสส์ ออฟ เคอร์รี่ส์.
- พิสนุ พองศรี. (2553). การสร้างและพัฒนาเครื่องมือ. กรุงเทพฯ: ด้านสุขภาพการพิมพ์.
- เยาวดี วิบูลย์ศรี. (2543). การประเมินโครงการ: แนวคิดและแนวทางการปฏิบัติ. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- รังสรรค์ ประเสริฐศรี. (2548). พฤติกรรมองค์การ. กรุงเทพฯ: ธรรมสารจำกัด.
- รัตน์ บัณฑิต. (2540). การประเมินผลโครงการ : การวิจัยเชิงประเมิน. กรุงเทพฯ: ต้นอ้อ แกรมมี่.
- รามฤทธิ์ พิณเสนา. (2555). การประเมินผลกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง:กรณีศึกษา หมู่บ้าน เขาพลู หมู่ที่ 8 ตำบลท่ากุ่ม อำเภอเมืองตราด จังหวัดตราด. ปัญหาพิเศษรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาวิชาการจัดการภาครัฐและภาคเอกชน. วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ. มหาวิทยาลัยบูรพา.
- วรรณวิมล จงจรัสกุล. (2551). ความพึงพอใจในการบริการของงานทะเบียนและวัดผล. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. กรุงเทพฯ : วิทยาลัยราชพฤกษ์.
- วิภาส ทองสุข. (2552). พฤติกรรมองค์การ. กรุงเทพฯ: อินทภาษา
- สมคิด พรหมจ้อย. (2550). เทคนิคการประเมินโครงการ (พิมพ์ครั้งที่ 5). นนทบุรี: จตุพร ดีไซน์.

- สมยศ ชุนเกษ และศลญา คอนสลัด. (2562). **คู่มือการปฏิบัติงาน โครงการธนาคารโค-กระบือเพื่อเกษตรกรตามพระราชดำริ**. กองงานพระราชดำริและกิจกรรมพิเศษ กรมปศุสัตว์.
- สมหวัง พิธิยานุวัฒน์. (2544). **รวมบทความทางการประเมินโครงการ**. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. (2551). **คู่มือวิทยากรการฝึกอบรม หลักสูตรการติดตามและประเมินผล**. กรุงเทพฯ: กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
- สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. (2561). **รายงานการประเมินผลโครงการธนาคารโค – กระบือ เพื่อเกษตรกรตามพระราชดำริ ปี 2559 - 2560**. ศูนย์ประเมินผล สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร.
- สุพักตร์ พิบูลย์ และกานดา นาคะเวช. (2544). “การประเมินความก้าวหน้าในการดำเนินโครงการ” ใน **ประมวลสาระชุดวิชาการประเมินและการจัดการโครงการประเมิน**. หน่วยที่ 8 .นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- สุพักตร์ พิบูลย์ และกานดา นาคะเวช. (2545). **การประเมินความก้าวหน้าในการดำเนินโครงการในคณะกรรมการการผลิตและบริหารชุดวิชาการประเมินและการจัดการโครงการประเมิน. ประมวลสาระชุดวิชาการประเมินและการจัดโครงการประเมิน**. หน่วยที่ 6-10. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- สุภมาส อังศุโชติ. (2555). “รูปแบบการประเมินนโยบาย แผนงาน และโครงการ” ใน **ประมวลสาระ ชุดวิชาการประเมินนโยบาย แผนงาน และโครงการ**. หน่วยที่ 5. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- สุวิมล ติรภานันท์. (2545). **การประเมินโครงการ: แนวทางสู่การปฏิบัติ** (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: ศูนย์ส่งเสริมวิชาการ.

ภาคผนวก

แบบประเมินโครงการประชารัฐสถานพลังงาน พัฒนาอาชีพการเลี้ยง
โคเนื้อ ภายใต้โครงการธนาคารโค-กระบือเพื่อเกษตรกรตาม
พระราชดำริ

เกษตรกรที่
เข้าร่วมโครงการ

คำชี้แจง โปรดตอบคำถามโดยระบุเครื่องหมาย ✓ หรือ ✗ ในช่องว่างและระบุข้อความในข้อความที่
ตรงกับข้อเท็จจริงและความคิดเห็นของท่านมากที่สุด

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป

ชื่อ-สกุล.....เบอร์โทรติดต่อ.....
ที่อยู่ หมู่ที่..... ตำบล..... อำเภอ..... จังหวัด.....
เพศ ☐ ชาย ☐ หญิง อายุ.....ปี ปีที่เข้าร่วมโครงการ.....
อาชีพหลัก.....รายได้ต่อปี.....บาท
ฟาร์มของท่านจัดว่าเป็น ☐ ฟาร์มต้นแบบ ☐ ฟาร์มเครือข่าย
สัตว์ที่ท่านได้รับสนับสนุนจากโครงการ ☐ แม่โค จำนวน.....ตัว ☐ แม่กระบือ จำนวน.....ตัว

ตอนที่ 2 การเข้าร่วมโครงการ

1. จำนวนสัตว์ทั้งหมด

ชนิดสัตว์	ก่อนเข้าร่วมโครงการ	จำนวนแม่พันธุ์ที่ได้จากโครงการ	จำนวนลูกติดท้อง		จำนวนลูกติดแม่		จำนวนลูกเกิดใหม่		จำนวนลูกคืนโครงการ	คงเหลือ
			ผู้	เมีย	ผู้	เมีย	ผู้	เมีย		
โค										
กระบือ										

2. ท่านมีโรงเรือน พร้อมลานปล่อยอย่างเหมาะสม หรือไม่

☐ มีโรงเรือน

☐ ไม่มีโรงเรือน

3. ปัจจุบันท่านเลี้ยงโค-กระบือ ลักษณะแบบใด

☐ เลี้ยงแบบปล่อยธรรมชาติ

☐ เลี้ยงแบบขังคอก

☐ อื่น ๆ ระบุ.....

4. หลักสูตรที่ท่านได้รับการฝึกอบรม (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

☐ การจัดการแปลงหญ้า

☐ การเลี้ยงโคแบบยืนโรง

☐ การใช้มูลโคทำแก๊สชีวภาพ

☐ อื่น ๆ ระบุ.....

6. การสนับสนุนท่อนพันธุ์หญ้าอาหารสัตว์เทียบกับจำนวนสัตว์ที่ได้รับเพียงพอหรือไม่

☐ เพียงพอ

☐ ไม่เพียงพอ ต้องลงทุนเพิ่ม.....บาท

7. พันธุ์พืชอาหารสัตว์ที่ท่านได้รับจากโครงการจำนวน.....กิโลกรัม
8. ค่าใช้จ่ายในการปลูกพืชอาหารสัตว์เฉลี่ย.....บาท
9. ปัจจุบันท่านมีพื้นที่ปลูกพืชอาหารสัตว์ จำนวน.....ไร่.....งาน
10. พืชอาหารสัตว์ที่ปลูกได้ในปัจจุบัน เพียงพอต่อการบริโภคของสัตว์
☐ เพียงพอ ☐ ไม่เพียงพอ ซื้อจำนวน.....บาท/เดือน
11. ท่านได้รับการสนับสนุนค่าโรงเรือน
☐ ได้รับ เพียงพอ
☐ ได้รับ ไม่เพียงพอ ต้องลงทุนเพิ่ม.....บาท
☐ ไม่ได้รับ
12. ท่านมีการทำบ่อแก๊สชีวภาพหรือไม่
☐ มี ☐ ไม่มี
13. เจ้าหน้าที่มีการให้บริการในเรื่องใดบ้าง (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
☐ ให้บริการผสมเทียม ☐ ให้บริการสนับสนุนพ่อพันธุ์
☐ ให้บริการด้านการดูแลสุขภาพสัตว์ ☐ อื่น ๆ ระบุ.....
14. จำนวนแรงงานที่ใช้ในการเลี้ยงปศุสัตว์
☐ แรงงานในครัวเรือน.....คน
☐ จ้างคนภายนอก.....คน เป็นเงิน.....บาท/คน
15. รายได้จากการเลี้ยงโค/กระบือ
 13.1 รายได้จากการจำหน่ายโค-กระบือในโครงการบาท จำนวน.....ตัว
 13.2 การใช้ประโยชน์จากมูลสัตว์ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
☐ นำมูลสัตว์ไปทดแทนปุ๋ยเคมี จำนวน.....กิโลกรัม คิดเป็นเงิน.....บาท
☐ นำมูลสัตว์ไปขายเฉลี่ยสัปดาห์ละ.....กิโลกรัม คิดเป็นเงิน.....บาท
☐ นำไปใส่บ่อแก๊สชีวภาพ.....กิโลกรัม/เดือน ประหยัดค่าแก๊สได้.....บาท/เดือน
☐ นำมูลสัตว์ไปทำน้ำหมักชีวภาพ เฉลี่ยสัปดาห์ละ.....กิโลกรัม
☐ อื่น ๆ ระบุ.....
16. ค่าใช้จ่ายการเลี้ยง
 1) จำนวนอาหารสัตว์ที่ให้ เดือนละบาท
 2) ค่าวัคซีน/ยารักษาโรค เดือนละ..... บาท
 3) ค่าใช้จ่ายอื่น ๆ เช่น ตาข่าย มุ้ง ปรับปรุงคอก ระบุ..... เดือนละ..... บาท

ตอนที่ 3 ความพึงพอใจของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ

ประเด็น	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
1. ด้านหลักสูตรการฝึกอบรม					
- ความเข้าใจในเนื้อหาและการนำไปใช้ประโยชน์ของหลักสูตรการจัดการแปลงหญ้า					
- ความเข้าใจในเนื้อหาและการนำไปใช้ประโยชน์ของหลักสูตรการเลี้ยงโคแบบยืนโรง					
- ความเข้าใจในเนื้อหาและการนำไปใช้ประโยชน์ของหลักสูตรการใช้มูลโคทำแก๊สชีวภาพ					
- ความเหมาะสมของระยะเวลาในการฝึกอบรม					
- ความเหมาะสมของสถานที่ในการฝึกอบรม					
- เนื้อหาหลักสูตรตรงกับความต้องการของท่าน					
2. ด้านการได้รับปัจจัยการผลิต					
- จำนวนโค-กระบือ ที่เกษตรกรได้รับ					
- คุณลักษณะโค-กระบือที่ได้รับจากโครงการ					
- ความสมบูรณ์พันธุ์ของโค-กระบือที่ได้รับจากโครงการ					
- การให้ลูกของโค-กระบือที่ได้รับจากโครงการ					
- ความเหมาะสมของพันธุ์พืชอาหารสัตว์กับพื้นที่					
- คุณภาพของพันธุ์พืชอาหารสัตว์ที่ได้รับ					
- งบประมาณการสร้างโรงเรือน					
3. ด้านการให้บริการของเจ้าหน้าที่					
- การให้บริการผสมเทียม					
- การให้บริการสนับสนุนพ่อพันธุ์					
- การให้บริการด้านดูแลสุขภาพสัตว์					
- การติดตามให้คำแนะนำ					
4. ด้านผลสัมฤทธิ์ของโครงการ					
- ท่านสามารถนำมูลสัตว์ไปใช้ประโยชน์ได้					
- ท่านมีรายได้เพิ่มจากการใช้ประโยชน์จากมูลสัตว์					
- ท่านสามารถลดรายจ่ายภายในครัวเรือนได้					
- ท่านมีจำนวนสัตว์ในฝูงเพิ่มขึ้น					
- ท่านมีการขยายพื้นที่ปลูกพืชอาหารสัตว์เพิ่มขึ้น					
- ท่านมีการปลูกพืชอาหารสัตว์ต่อเนื่อง					
- ท่านมีการเลี้ยงสัตว์แบบปรานีต					
5. ความพึงพอใจที่ท่านเข้าร่วมโครงการ					

ตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะ**1. ด้านหลักสูตรการฝึกอบรม**

.....

.....

.....

2. ด้านการได้รับปัจจัยการผลิต

.....

.....

.....

3. ด้านการให้บริการของเจ้าหน้าที่

.....

.....

.....

ขอขอบคุณที่ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถาม
กองแผนงาน กรมปศุสัตว์

3) **ด้านกระบวนการ (Process)** พบว่า เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการพระราชรัฐ-สานพลังน่านพัฒนาอาชีพการเลี้ยงโคเนื้อ ภายใต้โครงการธนาคารโค-กระบือ เพื่อเกษตรกรตามพระราชดำริ มีการสร้างโรงเรือน ทั้ง 85 ราย และเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการส่วนใหญ่มีการเลี้ยงโคเนื้อแบบเลี้ยงปล่อยธรรมชาติ

4) **ด้านผลผลิต (Product)** พบว่า โคเนื้อที่เกษตรกรได้รับเมื่อเข้าร่วมโครงการให้ลูกโคเกิดใหม่ จำนวน 33 ตัว ได้ลูกโคเพศผู้ จำนวน 18 ตัว และได้ลูกโคเพศเมีย จำนวน 15 ตัว เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ มีความพึงพอใจต่อผลสัมฤทธิ์ของโครงการอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีความพึงพอใจต่อการนำมูลสัตว์ไปใช้ประโยชน์ อยู่ในระดับมาก และมีความพึงพอใจต่อผลสัมฤทธิ์ของโครงการในเรื่องอื่น ๆ อยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับความพึงพอใจ ดังนี้ มีรายได้เพิ่มจากการใช้มูลสัตว์ จำนวนสัตว์ในฝูงเพิ่มขึ้น สามารถลดรายจ่าย ภายในครัวเรือน มีการปลูกพืชอาหารสัตว์ต่อเนื่อง มีการเลี้ยงสัตว์แบบประณีต

ปัญหา อุปสรรค พบว่า เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการได้รับการส่งเสริม และถ่ายทอดความรู้ในเรื่องต่างๆ แต่ยังไม่นำความรู้ไปใช้ เช่น การเลี้ยงโคเนื้อ โดยยังมีเกษตรกรที่เลี้ยงโคเนื้อแบบปล่อยธรรมชาติ และหลักสูตรการฝึกอบรมยังไม่ครอบคลุมความต้องการของเกษตรกร เพราะเกษตรกรยังต้องการฝึกอบรมเรื่องอื่น ๆ นอกจากนี้ เกษตรกรเห็นว่าพันธุ์พืชอาหารสัตว์ที่ได้รับการสนับสนุนมีปริมาณน้อยเกินไป ควรมีการส่งเสริมการใช้อาหารข้น และแร่ธาตุ และควรมีการสนับสนุนอุปกรณ์ ในการเลี้ยงโคเนื้อ รวมทั้งเกษตรกรต้องการให้ภาครัฐช่วยเรื่องการตลาดโคเนื้อด้วย

คำสำคัญ : การประเมิน,โครงการพระราชรัฐ-สานพลังน่านพัฒนาอาชีพการเลี้ยงโคเนื้อ ภายใต้โครงการธนาคารโค-กระบือ เพื่อเกษตรกรตามพระราชดำริ

เลขทะเบียนวิชาการ : 63(2)-0509-137

กองแผนงาน กรมปศุสัตว์ ถนนพญาไท เขตราชเทวี กรุงเทพฯ